

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Хімічний факультет
Кафедра екології та охорони навколишнього середовища

О. А. Караїм

ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Конспект лекцій

Луцьк
Вежа-Друк
2017

УДК 502-047.44(075.8)

ББК 20.1я73-2

К 21

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки
(протокол № 8 від 24 травня 2017 року)*

Рецензенти:

В. В. Іванців, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри екології Луцького національного технічного університету;

Л. Д. Гулай, доктор хімічних наук, професор, завідувач кафедри екології та охорони навколишнього середовища, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Караїм О. А.

К 21 Екологічна експертиза : Конспект лекцій / Ольга Анатоліївна Караїм. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 96 с.

У виданні викладені основні положення, поняття та завдання екологічної експертизи. Висвітлено специфіку проведення екологічної експертизи в Україні.

Конспект лекцій призначений для підготовки студентів напряму «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування».

УДК 502-047.44(075.8)

ББК 20.1я73-2

© Караїм О. А., 2017

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2017

ЗМІСТ

Вступ.....	4
<i>Тема 1.</i> Сутність екологічної експертизи в Україні	5
<i>Тема 2.</i> Види екологічної експертизи в Україні та загальні вимоги щодо її проведення.....	10
<i>Тема 3.</i> Державне регулювання та управління в галузі екологічної експертизи	16
<i>Тема 4.</i> Статус експерта екологічної експертизи. Права та обов'язки замовників екологічної експертизи	21
<i>Тема 5.</i> Порядок проведення екологічної експертизи.....	24
<i>Тема 6.</i> Висновки екологічної експертизи	27
<i>Тема 7.</i> Економічний механізм здійснення екологічної експертизи. Відповідальність за порушення законодавства про екологічну експертизу. Міжнародне співробітництво в галузі екологічної експертизи	31
<i>Тема 8.</i> Експертиза проектів будівництва	34
<i>Тема 9.</i> Поняття «Оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС)»	37
<i>Тема 10.</i> Порядок і етапи виконання ОВНС. Юридичні аспекти розробки матеріалів ОВНС	44
<i>Тема 11.</i> Складові ОВНС.....	48
<i>Тема 12.</i> Оцінка впливів запланованої діяльності на навколишнє природне середовище	52
<i>Тема 13.</i> Оцінка впливів запланованої діяльності на соціальне і техногенне середовище та заходи по забезпеченню нормативного стану навколишнього середовища	58
<i>Тема 14.</i> Заяви про наміри інвестиційного будівництва і його екологічні наслідки. Завдання на розроблення матеріалів ОВНС.....	64
Теми для обговорення на практичних заняттях (семінарах).....	67
Основні поняття і терміни.....	71
Додатки	80
Список використаних джерел	91

ВСТУП

Екологічна експертиза є одним із найбільш дієвих засобів управління охороною навколишнього середовища. Екологічна експертиза виконується з урахуванням пріоритету екологічних чинників у їх взаємодії з соціальними та економічними чинниками, визначає шляхи і засоби нормалізації стану навколишнього середовища та забезпечення вимог екологічної безпеки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Екологічна експертиза» є: природоохоронне законодавство України та чинники впливу, ступінь їх екологічної небезпеки та масштаби впливу господарської діяльності на навколишнє середовище.

Метою викладання навчальної дисципліни «Екологічна експертиза» є сформуванню у студентів екологічну правосвідомість, навички застосування еколого-правових норм та системне уявлення про методологічні, нормативно-правові та методичні засади екологічної експертизи, особливості її практичної реалізації в Україні й інших країнах, методику оцінки впливів на навколишнє середовище.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Екологічна експертиза» є:

- узагальнення вже набутих знань з окремих галузевих еколого-правових норм щодо охорони природного, техногенного та соціального середовищ;
- забезпечення екологічної безпеки, організації державної системи управління в галузі охорони навколишнього середовища;
- формування нових еколого-правових знань та вмінь щодо застосування юридичної відповідальності за екологічні правопорушення та режиму доступу до екологічної інформації;
- набуття знань стосовно стратегії, механізмів, алгоритмів здійснення екологічної експертизи.

Актуальною проблемою становлення екологічної експертизи як виду науково-практичної діяльності є підготовка висококваліфікованих спеціалістів, які б мали відповідні знання та володіли навичками еколого-експертного аналізу та оцінки.

Тема 1

Сутність екологічної експертизи в Україні

План

1. Поняття екологічної експертизи.
2. Особливості нормативно-правового регулювання екологічної експертизи в Україні.
3. Мета, завдання та принципи екологічної експертизи.
4. Об'єкти та суб'єкти екологічної експертизи.
5. Історія становлення екологічної експертизи.

1. Поняття екологічної експертизи

Експертиза (від лат. *expertus* – досвідчений, знавець) – розгляд, дослідження експертом-фахівцем якихось справ, питань, вирішення яких потребує спеціальних знань. У найбільш загальному вигляді експертиза – це спосіб аналізу причинно-наслідкових зв'язків не тільки стосовно того, що вже відбулося, але й того, що очікується, має або може відбутися; це спосіб пізнання певної реальності у тих випадках, коли ця реальність не піддається прямому вимірюванню, обрахуванню і взагалі якому завгодно «об'єктивному дослідженню».

Екологічна експертиза в Україні – вид науково-практичної діяльності уповноважених державних органів, еколого-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів чи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього природного середовища, і спрямована на підготовку висновків про відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Екологічна експертиза є самостійним видом екологічного контролю, вона має суто попереджувальне значення, оскільки здійснюється, як правило, до початку еколого-шкідливої діяльності. В Україні вона проводиться більш як 20 років і її предметом є, в загальному випадку, проектна документація.

2. Особливості нормативно-правового регулювання екологічної експертизи в Україні

Відносини в галузі екологічної експертизи регулюються Законом України «Про екологічну експертизу», Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» та іншими актами законодавства України.

Завданням законодавства про екологічну експертизу є регулювання суспільних відносин в галузі екологічної експертизи для забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, захисту екологічних прав та інтересів громадян і держави.

3. Мета, завдання та принципи екологічної експертизи

Метою екологічної експертизи є запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, а також оцінка ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

Основними завданнями екологічної експертизи є:

- 1) визначення ступеня екологічного ризику і безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності;
- 2) організація комплексної, науково обґрунтованої оцінки об'єктів екологічної експертизи;
- 3) встановлення відповідності об'єктів експертизи вимогам екологічного законодавства;
- 4) оцінка впливу діяльності об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища, і якість природних ресурсів;
- 5) оцінка ефективності, повноти, обґрунтованості та достатності заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;
- 6) підготовка об'єктивних, всебічно обґрунтованих висновків екологічної експертизи.

Основними принципами екологічної експертизи є:

- 1) гарантування безпечного для життя та здоров'я людей навколишнього природного середовища;

2) збалансованість екологічних, економічних, медико-біологічних і соціальних інтересів та врахування громадської думки;

3) наукова обґрунтованість, незалежність, об'єктивність, комплексність, варіантність, превентивність, гласність;

4) екологічна безпека, територіально-галузева і економічна доцільність реалізації об'єктів екологічної експертизи, запланованої чи здійснюваної діяльності;

5) державне регулювання;

6) законність.

4. Об'єкти та суб'єкти екологічної експертизи

Об'єктами екологічної експертизи є проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, документація по впровадженню нової техніки, технологій, матеріалів, речовин, продукції, генетично модифікованих організмів, реалізація яких може призвести до порушення екологічних нормативів, негативного впливу на стан навколишнього природного середовища.

Екологічній експертизі можуть підлягати екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також діючі об'єкти та комплекси, що мають значний негативний вплив на стан навколишнього природного середовища.

Також об'єктами екологічної експертизи можуть бути військові, оборонні та інші об'єкти, інформація про які становить державну таємницю.

Суб'єктами екологічної експертизи є:

1) Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також створювані ним спеціалізовані установи, організації та еколого-експертні підрозділи чи комісії;

2) інші державні органи, місцеві ради і місцеві органи виконавчої влади відповідно до законодавства;

3) громадські організації екологічного спрямування чи створювані ними спеціалізовані формування;

4) інші установи, організації та підприємства, в тому числі іноземні юридичні і фізичні особи, які залучаються до проведення екологічної експертизи;

5) окремі громадяни в порядку, передбаченому законодавством.

5. Історія становлення екологічної експертизи

Експертизи, спрямовані на дослідження процесів взаємодії природи і суспільства, виникли ще в середині ХХ століття. Вперше екологічна експертиза, була введена в ранг закону в Японії (1965 р.), далі у США (1969 р.), Канаді (1973 р.), ФРН (1975 р.). У 80-ті роки вона була узаконена у всіх країнах Заходу, що дозволило значно поліпшити там екологічну ситуацію.

Становлення екологічної експертизи в Україні розпочалося ще на початку 70-х років. У той час існувала вимога про включення до більшості проектно-документації розділу «Охорона навколишнього природного середовища», в якому було виконано опис усіх природоохоронних заходів. Дія здійснення певних видів діяльності потрібно було узгодження державних екологічних органів. Окрім цього, при Держплані, Держбуді та деяких інших міністерствах були створені спеціальні комітети експертів (експертизи), які виконували екологічну оцінку запланованої діяльності, проте це стосувалось переважно великомасштабних проектів і програм. Основна ж частина проектів розглядалась лише з точки зору відповідності норм і правил проектування, чого, звичайно, не завжди було достатньо для попередження негативного впливу на довкілля.

З 80-х років ХХ ст., у СРСР почало зростати розуміння гостроти екологічних проблем та їх значення для суспільства. Тому влада розпочала розробку нормативно-правових актів щодо обов'язкового проведення екологічної експертизи для нових технологій та матеріалів, проектів реконструкції промислових об'єктів. Зокрема, Державний комітет СРСР по будівництву прийняв «Інструкцію про склад, порядок розробки, узгодження і затвердження проектно-кошторисної документації на будівництво підприємств, будівель, споруд» (Держбуд СРСР, 1985). Згідно з цим документом у проектну документацію необхідно було включати комплексну оцінку оптимальності передбачуваних технічних рішень по раціональному використанню природних ресурсів та заходів із попередження негативної дії будівництва й експлуатації споруд на навколишнє середовище. Саме цей документ став прототипом введеної пізніше ОВНС (Оцінки впливу на навколишнє середовище).

Значну роль у прискоренні цих процесів відігравала громадськість. Стали звучати окремі протести проти нераціональних, неекологічних проектів, як, наприклад, поворот північних річок, будівництво Катунської ГЕС та ін.

У 1988 році Постановою «Про докорінну перебудову справи охорони природи в країні» повноваження по проведенню державної екологічної експертизи планів, програм, матеріалів, технологій та окремих проектів були покладені на новоутворений Комітет з охорони природи. Тоді ж у структурі Держкомприроди був створений спеціальний підрозділ державної екологічної експертизи. У листопаді 1989 р. Верховна Рада СРСР прийняла Указ «Про невідкладні заходи щодо поліпшення екологічної ситуації», який заборонив фінансування проектів та програм, які не мають позитивних висновків державної екологічної експертизи.

Цей Указ можна розглядати як перший законодавчий акт у галузі екологічної експертизи. А у 1990 р. Держкомприроди була прийнята «Тимчасова інструкція про порядок проведення ОВНС при розробці ТЕО (техніко-економічне обґрунтування) і проектів будівництва народногосподарських об'єктів і комплексів». Ця Інструкція містила опис основних принципів, стадій процедури ОВНС і пізніше стала основою для створення національної процедури ОВНС в Україні та інших пострадянських державах.

Отже, інститут екологічної експертизи, який був створений у СРСР наприкінці 80-х років, носив комплексний, міждисциплінарний характер, був незалежним від замовника, стосувався всіх проектів і програм, що могли призвести до негативного впливу на довкілля, частково враховував досвід західних експертиз. Проте розвивався цей інститут при відсутності необхідної нормативно правової бази, тому містив ряд недоліків та недопрацювань.

15 лютого 1991 р. в СРСР була написана «Конвенція про оцінку впливу на оточуюче середовище в транскордонному контексті» (ЄЕК, 1991), після чого екологічна експертиза отримала міжнародне значення.

Етапним моментом у становленні практики екологічної експертизи стало прийняття у 1991 р. Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» яким були вперше виділені об'єкти, завдання експертизи, органи її здійснення, вказана обов'язковість виконання висновків державної екологічної експертизи і право проведення громадської екологічної експертизи. У період 1991–1992 рр. було розроблено та опубліковано ряд методичних рекомендацій по проведенню екологічної експертизи. У 1995 році введені в дію Державні будівельні норми України «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє природне середовище

(ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд. Основні положення проектування (ДБН.А.2.2-1-95)», а у 2003 р. «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд. Основні положення проектування (ДБН А.2.2-1-03). Також у 1995 р. був підписаний Закон України «Про екологічну експертизу». На сьогоднішній день цей Закон, із рядом доповнень і поправок, повністю регламентує процес виконання екологічної експертизи в Україні.

Контрольні запитання

1. Розкрити сутність поняття екологічної експертизи.
2. Висвітлити особливості нормативно-правового регулювання екологічної експертизи в Україні.
3. Яка мета, завдання та принципи екологічної експертизи?
4. Визначити об'єкти та суб'єкти екологічної експертизи.
5. Охарактеризувати історію становлення екологічної експертизи.

Тема 2

Види екологічної експертизи в Україні та загальні вимоги щодо її проведення

План

1. Види екологічної експертизи.
2. Державна екологічна експертиза.
3. Об'єкти державної екологічної експертизи.
4. Спеціальні вимоги до документації на об'єкти державної екологічної експертизи.
5. Громадська екологічна експертиза.
6. Загальні вимоги щодо проведення екологічної експертизи.
7. Гласність екологічної експертизи.
8. Участь громадськості в процесі екологічної експертизи.

1. Види екологічної експертизи

В Україні здійснюються державна, громадська та інші (наукова, спеціалізована, міжнародна) правові форми екологічної експертизи.

Кожна форма експертизи, залежно від її компетенції, повноважень, структури, завдань та цілей поділяється на види (рис. 1).

Рис. 1. Правові форми та види екологічної експертизи

Висновки державної екологічної експертизи є обов'язковими для виконання. Приймаючи рішення щодо подальшої реалізації об'єктів екологічної експертизи, висновки державної екологічної експертизи враховуються нарівні з іншими видами державних експертиз.

Висновки громадської, наукової, спеціалізованої та міжнародної екологічної експертизи мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані при проведенні державної екологічної експертизи, а також при прийнятті рішень щодо подальшої реалізації об'єкта екологічної експертизи.

Наукова, спеціалізована та міжнародна екологічні експертизи можуть здійснюватися за ініціативою зацікавлених юридичних і фізичних осіб на договірній основі із спеціалізованими еколого-експертними органами і формуваннями. Примірний договір про надання еколого-експертних послуг затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

2. Державна екологічна експертиза

Державна екологічна експертиза організовується і проводиться еколого-експертними підрозділами, спеціалізованими установами, організаціями обласних державних адміністрацій, а також Київською міською державною адміністрацією, із залученням інших органів виконавчої влади.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, проводить державну екологічну експертизу щодо об'єктів, які стосуються території зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та/або рішення щодо затвердження (схвалення) яких приймається Кабінетом Міністрів України. Експертиза проектів будівництва проводиться відповідно до статті 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

До проведення державної екологічної експертизи можуть у встановленому порядку залучатися фахівці інших установ, організацій і підприємств, а також експерти міжнародних організацій.

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, встановлюється Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, і центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Проведення додаткових державних екологічних експертиз здійснюється за ініціативою зацікавлених осіб на підставі договору про надання еколого-експертних послуг або за рішенням Кабінету Міністрів України, місцевих виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.

3. Об'єкти державної екологічної експертизи

Державній екологічній експертизі підлягають:

- 1) державні інвестиційні програми, проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку окремих галузей економіки;
- 2) проекти генеральних планів населених пунктів, схем районного планування;
- 3) документація по перепрофілюванню, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, в тому числі військового та оборонного призначення;
- 4) проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в галузі забезпечення екологічної (в тому числі радіаційної) безпеки, охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, діяльності, що може негативно впливати на стан навколишнього природного середовища;
- 5) документація по впровадженню нової техніки, технологій, матеріалів і речовин (у тому числі тих, що закуповуються за кордоном), які можуть створити потенційну загрозу навколишньому природному середовищу;
- 6) документація щодо генетично модифікованих організмів, що призначаються для використання у відкритій системі.

Відповідно до рішень Кабінету Міністрів України, місцевих виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад державній

екологічній експертизі можуть підлягати екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також діючі об'єкти та комплекси, в тому числі військового та оборонного призначення, що мають значний негативний вплив на стан навколишнього природного середовища.

4. Спеціальні вимоги до документації на об'єкти державної екологічної експертизи

У документації на об'єкти державної екологічної експертизи повинні передбачатися:

1) комплексна еколого-економічна оцінка впливу запланованої чи здійснюваної діяльності на стан навколишнього природного середовища, використання і відтворення природних ресурсів, оформлена у вигляді окремого тому (книги, розділу) документації і Заяви про екологічні наслідки діяльності;

2) обґрунтування впровадження сучасних, досконалих нематеріало- і неенергоємних, мало- і безвідхідних технологічних процесів;

3) забезпечення комплексної переробки, утилізації і ефективного використання відходів виробництва;

4) заходи щодо економії водних ресурсів, забезпечення ефективної очистки всіх видів стічних вод, а також їх використання для технічних потреб без скидання цих вод у природні водотоки і водойми;

5) дієвість і досконалість передбачуваних заходів щодо охорони атмосферного повітря від забруднення;

6) забезпечення збереження, охорони і відтворення об'єктів рослинного і тваринного світу та природно-заповідного фонду;

7) забезпечення захисту населення і навколишнього природного середовища від шкідливого впливу антропогенних фізичних, хімічних та біологічних факторів.

Документація, що подається на об'єкти державної екологічної експертизи, повинна бути у встановленому порядку погоджена з заінтересованими органами та містити оцінку можливих соціальних наслідків.

Замовники державної екологічної експертизи зобов'язані підготувати Заяву про екологічні наслідки діяльності та матеріали, на яких вона ґрунтується.

5. Громадська екологічна експертиза

Громадська екологічна експертиза може здійснюватися в будь-якій сфері діяльності, що потребує екологічного обґрунтування, за ініціативою громадських організацій чи інших громадських формувань.

Громадська екологічна експертиза може здійснюватися одночасно з державною екологічною експертизою шляхом створення на добровільних засадах тимчасових або постійних еколого-експертних колективів громадських організацій чи інших громадських формувань.

6. Загальні вимоги щодо проведення екологічної експертизи

До документації на об'єкти екологічної експертизи додаються обґрунтування щодо забезпечення екологічної безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності з комплексною еколого-економічною оцінкою існуючого чи передбачуваного впливу на стан навколишнього природного середовища, оцінкою екологічного ризику та з альтернативними прогностичними варіантами зменшення цього впливу.

Особи, які передають документацію на об'єкти екологічної експертизи, в разі необхідності організують і фінансують проведення додаткових досліджень, пошукових і експертних робіт, забезпечують гласність і враховують громадську думку щодо запланованої чи здійснюваної діяльності, гарантують достовірність попередньої оцінки впливу на навколишнє природне середовище, що відображається в Заяві про екологічні наслідки діяльності.

7. Гласність екологічної експертизи

Замовники екологічної експертизи об'єктів, що в процесі реалізації (будівництва, експлуатації та ін.) можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, зобов'язані оголосити через засоби масової інформації про проведення екологічної експертизи у спеціальній Заяві про екологічні наслідки діяльності.

Еколого-експертні органи чи формування після завершення екологічної експертизи повідомляють про її висновки через засоби масової інформації.

8. Участь громадськості у процесі екологічної експертизи

З метою врахування громадської думки суб'єкти екологічної експертизи проводять публічні слухання або відкриті засідання. Участь громадськості в процесі екологічної експертизи може здійснюватись шляхом виступів у засобах масової інформації, подання письмових зауважень, пропозицій і рекомендацій, включення представників громадськості до складу експертних комісій, груп по проведенню громадської екологічної експертизи.

Підготовка висновків екологічної експертизи і прийняття рішень щодо подальшої реалізації (використання, застосування, експлуатації тощо) об'єкта екологічної експертизи здійснюються з урахуванням громадської думки.

Контрольні запитання

1. Які є види екологічної експертизи?
2. Охарактеризувати державну екологічну експертизу.
3. Що може виступати об'єктами державної екологічної експертизи?
4. Які спеціальні вимоги до документації на об'єкти державної екологічної експертизи?
5. Охарактеризувати громадську екологічну експертизу.
6. Які загальні вимоги щодо проведення екологічної експертизи?
7. Гласність екологічної експертизи.
8. Участь громадськості в процесі екологічної експертизи.

Тема 3

Державне регулювання та управління в галузі екологічної експертизи

План

1. Органи управління в галузі екологічної експертизи.
2. Компетенція Кабінету Міністрів України в галузі екологічної експертизи.
3. Компетенція місцевих рад у галузі екологічної експертизи.
4. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі екологічної експертизи.

4.1. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі екологічної експертизи.

4.2. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

5. Експертні та консультативні ради екологічної експертизи. Компетенція статутних органів об'єднань громадян та інших громадських формувань у галузі екологічної експертизи.

1. Органи управління в галузі екологічної експертизи

Законодавче регулювання відносин у галузі екологічної експертизи здійснює Верховна Рада України.

Управління в галузі екологічної експертизи здійснюють Кабінет Міністрів України, місцеві ради, місцеві органи виконавчої влади, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, інші органи виконавчої влади відповідно до законодавства.

2. Компетенція Кабінету Міністрів України в галузі екологічної експертизи

Кабінет Міністрів України в галузі екологічної експертизи:

1) призначає проведення державної екологічної експертизи екологічних ситуацій та діючих об'єктів і комплексів, негативний вплив яких на стан навколишнього природного середовища поширюється або може поширюватися за межі однієї області;

2) призначає проведення додаткової державної екологічної експертизи зазначених вище об'єктів екологічної експертизи;

3) визначає порядок передачі документації на державну екологічну експертизу;

4) затверджує перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку;

5) здійснює й інші функції в галузі екологічної експертизи в межах своєї компетенції.

3. Компетенція місцевих рад у галузі екологічної експертизи
Місцеві ради в межах відповідної території у порядку, встановленому законодавством:

- 1) приймають рішення і організують у разі необхідності проведення екологічної експертизи;
- 2) визначають граничні розміри відрахувань на проведення екологічних експертиз із відповідних позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища;
- 3) координують діяльність суб'єктів екологічної експертизи;
- 4) сприяють інформуванню населення про результати екологічних експертиз;
- 5) здійснюють контроль за дотриманням вимог законодавства про екологічну експертизу;
- 6) вирішують інші питання у галузі екологічної експертизи в межах своєї компетенції.

Окремі повноваження щодо регулювання відносин у галузі екологічної експертизи сільські, селищні, міські ради можуть надавати своїм виконавчим комітетам.

4. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі екологічної експертизи

До відання центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, належить:

- 1) затвердження у встановленому порядку нормативно-технічних та інструктивно-методичних документів у галузі екологічної експертизи;
- 2) координація еколого-експертної діяльності, здійснення методичного керівництва з питань проведення екологічної експертизи незалежно від її форм;
- 3) здійснення інших повноважень, визначених законами України та покладених на нього Президентом України.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, здійснює покладені на нього повноваження самостійно і через свої органи на місцях (у разі їх утворення).

4.1. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі екологічної експертизи

До відання центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, належить:

- 1) здійснення державної екологічної експертизи, в тому числі додаткової;
- 2) створення у встановленому порядку спеціалізованих установ і організацій, необхідних для науково-технічного забезпечення державної екологічної експертизи;
- 3) залучення спеціалістів і науковців до проведення державної екологічної експертизи;
- 4) здійснення заходів щодо забезпечення еколого-експертних підрозділів, установ і організацій висококваліфікованими фахівцями, вдосконалення експертної діяльності, форм і методів еколого-експертного аналізу та оцінки об'єктів екологічної експертизи;
- 5) узагальнення практики проведення екологічної експертизи, застосування новітніх форм і методів еколого-експертного аналізу та оцінки;
- 6) здійснення інших повноважень, визначених законами України та покладених на нього Президентом України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, здійснює покладені на нього повноваження самостійно і через свої органи на місцях (у разі їх утворення).

4.2. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів

Державний нагляд (контроль) за виконанням центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, за додержанням підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності і господарювання, громадянами

України, іноземцями та особами без громадянства, а також юридичними особами – нерезидентами вимог висновків державної екологічної експертизи здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

5. Експертні та консультативні ради екологічної експертизи. Компетенція статутних органів об'єднань громадян та інших громадських формувань у галузі екологічної експертизи

Експертні та консультативні ради екологічної експертизи можуть утворюватися на добровільних засадах при державних еколого-експертних органах, об'єднаннях громадян та інших формуваннях з працівників науково-дослідних установ, вузів, високо кваліфікованих спеціалістів – практиків економіки, представників громадськості та засобів масової інформації.

Типове положення про експертні та консультативні ради екологічної експертизи затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Компетенція статутних органів об'єднань громадян та інших громадських формувань у галузі екологічної експертизи визначається їх статутними документами відповідно до законодавства України.

Контрольні запитання

1. Які органи здійснюють управління в галузі екологічної експертизи?
2. Яка компетенція Кабінету Міністрів України в галузі екологічної експертизи?
3. Яка компетенція місцевих рад у галузі екологічної експертизи?
4. Яка компетенція центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі екологічної експертизи.
5. Яка компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі екологічної експертизи.

6. Яка компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.
7. Охарактеризувати експертні та консультативні ради екологічної експертизи.
8. Чим визначається компетенція статутних органів об'єднань громадян та інших громадських формувань у галузі екологічної експертизи?

Тема 4

Статус експерта екологічної експертизи. Права та обов'язки замовників екологічної експертизи

План

1. Права експерта державної екологічної експертизи.
2. Обов'язки експерта екологічної експертизи.
3. Гарантії незалежності експерта екологічної експертизи.
4. Права замовників екологічної експертизи.
5. Обов'язки замовників екологічної експертизи.

1. Права експерта державної екологічної експертизи

Експертом екологічної експертизи може бути спеціаліст, який має вищу освіту, відповідну спеціальність, кваліфікацію і професійні знання, володіє навичками аналізу експертної інформації і методикою еколого-експертної оцінки, а також має практичний досвід у відповідній галузі не менше трьох років.

Експерт державної екологічної експертизи має право:

- 1) одержувати на свою вимогу відомості та матеріали, необхідні для проведення екологічної експертизи;
- 2) ставити питання про відхилення поданих на екологічну експертизу матеріалів, які не відповідають вимогам природоохоронного законодавства, екологічним стандартам і нормативам та врахування яких потребує додаткових досліджень, пошукових робіт чи виділення додаткових капіталовкладень;

3) вносити пропозиції про залучення до проведення екологічної експертизи високо кваліфікованих спеціалістів, науковців, створення належної матеріально-технічної та інформаційної бази;

4) на викладення особистої думки щодо висновків проведеної екологічної експертизи.

2. Обов'язки експерта екологічної експертизи

Експерт екологічної експертизи зобов'язаний:

1) дотримувати встановлених строків та порядку здійснення екологічної експертизи, норм і вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки;

2) забезпечувати всебічне, комплексне, об'єктивне, якісне і ефективне проведення екологічної експертизи;

3) своєчасно готувати обґрунтовані та об'єктивні висновки;

4) обґрунтовувати пропозиції про повернення документації на об'єкти екологічної експертизи на доопрацювання;

5) вносити відповідні пропозиції щодо вдосконалення форм і методів проведення екологічної експертизи;

6) заявляти самовідвід за наявності особистої зацікавленості щодо конкретного об'єкта екологічної експертизи.

3. Гарантії незалежності експерта екологічної експертизи

Незалежність експерта екологічної експертизи забезпечується:

1) проведенням екологічної експертизи у встановленому законодавством порядку;

2) виконанням еколоґо-експертних функцій відповідно до вимог законодавства незалежно від розпоряджень посадових осіб державних органів, об'єднань громадян та інших формувань;

3) свободою вибору форм і методів еколоґо-експертного аналізу і оцінки та викладення особистої думки з питань проведеного аналізу;

4) заборорою втручатися будь-кому в проведення екологічної експертизи, за винятком випадків порушення експертом вимог законодавства;

5) захистом порушених прав експерта у встановленому законодавством порядку.

4. Права замовників екологічної експертизи

Замовники екологічної експертизи мають право:

- 1) порушувати відповідні клопотання та одержувати консультації;
- 2) надавати суб'єктам екологічної експертизи письмові чи усні пояснення, зауваження, пропозиції щодо об'єктів екологічної експертизи чи з окремих їх рішень та обґрунтувань;
- 3) знайомитися з висновками екологічної експертизи;
- 4) клопотати про проведення додаткової екологічної експертизи;
- 5) одержувати інформацію про хід проведення екологічної експертизи;
- 6) здійснювати й інші функції в галузі екологічної експертизи в порядку, встановленому законодавством.

5. Обов'язки замовників екологічної експертизи

Замовники екологічної експертизи зобов'язані:

- 1) подавати на екологічну експертизу необхідні матеріали на об'єкти екологічної експертизи і висновки щодо попередньої оцінки їх впливу на навколишнє природне середовище;
- 2) сприяти суб'єктам екологічної експертизи в об'єктивному і комплексному розгляді об'єктів екологічної експертизи та їх науково обґрунтованій оцінці;
- 3) надавати суб'єктам екологічної експертизи необхідні додаткові відомості та матеріали;
- 4) своєчасно вносити у документацію на об'єкти екологічної експертизи необхідні корективи і зміни, що не потребують конструктивних досліджень і розрахунків, оплачувати виконані еколого-експертні роботи згідно з договорами;
- 5) виконувати вимоги висновків екологічної експертизи;
- 6) вирішувати інші питання відповідно до законодавства України.

Контрольні запитання

1. Які права експерта державної екологічної експертизи?
2. Які обов'язки експерта екологічної експертизи?
3. Чим забезпечується незалежність експерта екологічної експертизи?

4. Які права замовників екологічної експертизи?
5. Які обов'язки замовників екологічної експертизи?

Тема 5

Порядок проведення екологічної експертизи

План

1. Процедура проведення екологічної експертизи.
2. Умови і підстави проведення державної екологічної експертизи.
3. Заява про екологічні наслідки діяльності.
4. Вимоги до матеріалів оцінки впливу на навколишнє природне середовище.
5. Шляхи проведення державної екологічної експертизи.
6. Строки проведення державної екологічної експертизи.

1. Процедура проведення екологічної експертизи

Процедура проведення екологічної експертизи передбачає вирішення еколого-експертними органами чи формуваннями завдань експертного дослідження і оцінку об'єктів екологічної експертизи, підготовку обґрунтованого об'єктивного еколого-експертного висновку.

Процедура проведення екологічної експертизи передбачає:

1) перевірку наявності та повноти необхідних матеріалів і реквізитів на об'єкти екологічної експертизи та створення еколого-експертних комісій (груп) відповідно до вимог законодавства (підготовча стадія);

2) аналітичне опрацювання матеріалів екологічної експертизи, в разі необхідності натурні обстеження і проведення на їх основі порівняльного аналізу і часткових оцінок ступеня екологічної безпеки, достатності та ефективності екологічних обґрунтувань діяльності об'єктів екологічної експертизи (основна стадія);

3) узагальнення окремих експертних досліджень одержаної інформації та наслідків діяльності об'єктів експертизи, підготовку висновку екологічної експертизи та подання його заінтересованим органам і особам (заключна стадія).

2. Умови і підстави проведення державної екологічної експертизи

Державна екологічна експертиза проводиться у разі:

1) наявної або можливої потенційної небезпеки об'єктів екологічної експертизи для навколишнього природного середовища;

2) прийняття відповідного рішення Кабінетом Міністрів України, місцевими виконавчими комітетами міських, селищних, сільських рад, судом та правоохоронними органами відповідно до законодавства;

3) обумовленості загальнодержавними екологічними інтересами.

Державна екологічна експертиза видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, проводиться після оголошення замовником через засоби масової інформації Заяви про екологічні наслідки діяльності і подання еколого-експертним органам комплексу документів з обґрунтуванням оцінки впливу на навколишнє природне середовище.

Порядок передачі документації на державну екологічну експертизу визначається Кабінетом Міністрів України.

3. Заява про екологічні наслідки діяльності

Заява про екологічні наслідки діяльності повинна містити відомості про:

1) заплановану діяльність, мету і шляхи її здійснення;

2) суттєві фактори, що впливають чи можуть впливати на стан навколишнього природного середовища з урахуванням можливості виникнення надзвичайних екологічних ситуацій;

3) кількісні та якісні показники оцінки рівнів екологічного ризику запланованої діяльності, а також заходи, що гарантують впровадження діяльності відповідно до екологічних стандартів і нормативів;

4) інформування громадськості щодо запланованої діяльності, її мету і шляхи її здійснення.

4. Вимоги до матеріалів оцінки впливу на навколишнє природне середовище

У матеріалах оцінки впливу на навколишнє природне середовище запланованої чи здійснюваної діяльності обґрунтовуються її доцільність та способи реалізації, можливі альтернативні варіанти рішень, характеристика стану навколишнього природного середовища території, види та рівні впливу на нього в нормальних і екстремальних умовах, можливі зміни його якісного стану, еколого-економічні наслідки діяльності, заходи щодо

зменшення рівня екологічного ризику і забезпечення вимог екологічної безпеки.

5. Шляхи проведення державної екологічної експертизи

Державна екологічна експертиза проводиться шляхом:

1) аналізу і оцінки об'єктів екологічної експертизи – групами спеціалістів еколого-експертних підрозділів чи спеціалізованих установ і організацій центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, обласних, Київської міської державних адміністрацій, із залученням інших органів виконавчої влади;

2) еколого-експертних досліджень і оцінки об'єктів екологічної експертизи – спеціально створюваними комісіями із залученням фахівців – практиків та науковців інших підприємств, установ і організацій;

3) залучення на договірних засадах інших спеціалізованих організацій для попереднього експертного розгляду та підготовки відповідних пропозицій.

Експертиза проектів будівництва проводиться відповідно до статті 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

6. Строки проведення державної екологічної експертизи

Граничні терміни проведення державної екологічної експертизи об'єктів:

1) групами спеціалістів еколого-експертних підрозділів, установ чи організацій центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, обласних та Київської міської державних адміністрацій, із залученням інших органів виконавчої влади – до 45 календарних днів з продовженням у разі потреби до 60 днів, а у виняткових випадках, залежно від складності проблеми, – до 120 днів;

2) спеціально створеними спеціалізованими організаціями – до 90 календарних днів;

3) за доопрацьованими матеріалами відповідно до висновків попередньої екологічної експертизи – до 30 календарних днів.

Початком державної екологічної експертизи вважається день подання еколого-експертному органу комплекту необхідних

матеріалів і документів, а у разі необхідності – і додаткової науково-дослідної інформації з тих питань, що виникли під час проведення експертизи.

Контрольні запитання

1. Що передбачає процедура проведення екологічної експертизи?
2. Що є підставою для проведення державної екологічної експертизи?
3. Які відомості містяться у заяві про екологічні наслідки діяльності?
4. Які вимоги до матеріалів оцінки впливу на навколишнє природне середовище.
5. Які шляхи проведення державної екологічної експертизи?
6. Які строки проведення державної екологічної експертизи?

Тема 6

Висновки екологічної експертизи

План

1. Висновки державної екологічної експертизи.
2. Строк дії висновків державної екологічної експертизи.
3. Оголошення Заяви про проведення громадської екологічної експертизи.
4. Висновки громадської екологічної експертизи.
5. Зміст висновків екологічної експертизи.
6. Оскарження висновків державної екологічної експертизи.
7. Визнання висновків державної екологічної експертизи недійсними.
8. Оскарження рішень, прийнятих на підставі висновків державної екологічної експертизи.

1. Висновки державної екологічної експертизи

Висновки державної екологічної експертизи повинні містити оцінку екологічної допустимості і можливості прийняття рішень щодо об'єкта екологічної експертизи та враховувати соціально-економічні наслідки.

Позитивні висновки державної екологічної експертизи після затвердження їх центральним органом виконавчої влади, що реалізує

державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, обласними та Київською міською державними адміністраціями є підставою для відкриття фінансування проектів і програм чи діяльності.

Реалізація проектів і програм чи діяльності без позитивних висновків державної екологічної експертизи забороняється.

У разі негативної оцінки об'єктів державної екологічної експертизи замовник зобов'язаний забезпечити їх доопрацювання відповідно до вимог еколого-експертного висновку і своєчасну передачу матеріалів на додаткову державну екологічну експертизу.

2. Строк дії висновків державної екологічної експертизи

Позитивний висновок державної екологічної експертизи є дійсним протягом трьох років від дня його видачі.

Якщо за цей час не розпочато реалізацію рішення щодо об'єкта державної екологічної експертизи, то він підлягає новій державній екологічній експертизі.

3. Оголошення Заяви про проведення громадської екологічної експертизи

З метою інформування населення та погодження дій з іншими об'єднаннями громадян суб'єкти громадської екологічної експертизи оголошують через засоби масової інформації Заяву про проведення громадської екологічної експертизи, в якій зазначаються відомості про склад громадського еколого-експертного формування, перелік спеціалістів, залучених до участі в експертизі, об'єкт екологічної експертизи, строки її проведення.

Заява про проведення громадської екологічної експертизи подається до відповідних місцевих рад, органів виконавчої влади та державної екологічної експертизи.

4. Висновки громадської екологічної експертизи

Висновки громадської екологічної експертизи можуть бути висвітлені у засобах масової інформації і надіслані відповідним радам, місцевим органам виконавчої влади, органам державної екологічної експертизи, іншим зацікавленим органам і особам та замовникам об'єктів екологічної експертизи, стосовно яких вона проводилася.

Висновки громадської екологічної експертизи можуть враховуватися при проведенні державної екологічної експертизи, а також органами, що приймають рішення про реалізацію об'єкта експертизи.

5. Зміст висновків екологічної експертизи

Висновки екологічної експертизи складаються із вступної (протокольної), констатуючої (описової) та заключної (оціночно-узагальнюючої) частин.

У вступній частині містяться дані про орган, що проводив екологічну експертизу, склад експертів, час проведення, найменування об'єкта екологічної експертизи, його кількісні та якісні показники, відомості про виконавців і замовників екологічної експертизи та про орган, який приймає рішення щодо реалізації об'єкта екологічної експертизи.

У констатуючій частині подається коротка характеристика видів запланованої чи здійснюваної діяльності, її впливу на стан навколишнього природного середовища, ступеня екологічного ризику відповідних заходів, спрямованих на нейтралізацію і запобігання цьому впливові, забезпечення вимог екологічної безпеки, охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

У заключній частині містяться узагальнена оцінка об'єкта екологічної експертизи, зауваження і пропозиції щодо вдосконалення обґрунтування його екологічного впливу, висновки щодо схвалення, повернення на доопрацювання чи відхилення його від подальшого еколого-експертного розгляду з посиланням на відповідні нормативні документи та щодо можливості прийняття рішення про подальшу реалізацію об'єкта екологічної експертизи.

6. Оскарження висновків державної екологічної експертизи

Юридичні особи, зацікавлені у спростуванні висновків державної екологічної експертизи або їх окремих положень, подають обґрунтовану заяву до відповідних рад, органів виконавчої влади, державної екологічної експертизи та інших органів, які приймали рішення про проведення такої експертизи. У разі відмови у розгляді заяви вони мають право звернутися до суду. Відповідні ради, органи державної екологічної експертизи, інші органи, які приймали рішення про проведення державної екологічної експертизи,

зобов'язані в місячний строк розглянути подану заяву і за наявності підстав призначити проведення додаткової державної екологічної експертизи із залученням незалежних експертів. Оскарження висновків державної екологічної експертизи не припиняє їх дії.

Висновки додаткової державної екологічної експертизи є остаточними для прийняття відповідним органом рішення щодо подальшої реалізації об'єкта екологічної експертизи.

7. Визнання висновків державної екологічної експертизи недійсними

Висновки державної екологічної експертизи можуть бути визнані недійсними в судовому порядку в разі:

- 1) порушення вимог законодавства про проведення державної екологічної експертизи;
- 2) недотримання державних санітарних норм, правил, гігієнічних нормативів, будівельних норм і правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки;
- 3) неврахування важливих достовірних відомостей про стан екологічної ситуації, що склалася в районі (місці) реалізації об'єкта екологічної експертизи, який може негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, природних ресурсів, здоров'я людей;
- 4) порушення прав учасників еколого-експертного процесу, якщо це призвело до неправдивого висновку екологічної експертизи.

8. Оскарження рішень, прийнятих на підставі висновків державної екологічної експертизи

Рішення, прийняті відповідними органами на підставі висновків державної екологічної експертизи, можуть бути оскаржені зацікавленими юридичними та фізичними особами до відповідних вищих органів протягом місяця від дня їх прийняття, а в разі незгоди з рішеннями цих органів – в судовому порядку відповідно до законодавства України.

Контрольні запитання

1. Що повинні містити висновки державної екологічної експертизи?
2. Який строк дії висновків державної екологічної експертизи?

3. Що зазначається у Заяві про проведення громадської екологічної експертизи?
4. Як висвітлюються висновки громадської екологічної експертизи?
5. Який зміст висновків екологічної експертизи?
6. Як оскаржуються висновки державної екологічної експертизи?
7. У яких випадках висновки державної екологічної експертизи визнаються недійсними?
8. Як оскаржуються рішення, прийняті на підставі висновків державної екологічної експертизи?

Тема 7

Економічний механізм здійснення екологічної експертизи. Відповідальність за порушення законодавства про екологічну експертизу. Міжнародне співробітництво в галузі екологічної експертизи

План

1. Фінансування державної екологічної експертизи.
2. Фінансування громадської екологічної експертизи.
3. Фінансування інших екологічних експертиз.
4. Правопорушення в галузі екологічної експертизи.
5. Міжнародне співробітництво в галузі екологічної експертизи.

1. Фінансування державної екологічної експертизи

Фінансування державної екологічної експертизи здійснюється її замовником.

Державні екологічні експертизи об'єктів, що реалізуються за рахунок державних капіталовкладень, фінансуються за рахунок державного бюджету.

Фінансування державної екологічної експертизи екологічних ситуацій та екологічно небезпечних діючих об'єктів і комплексів, що проводиться за рішенням Кабінету Міністрів України, місцевих виконавчих комітетів міських, селищних, сільських рад, здійснюється відповідно за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, а також відповідних позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища.

Кошти на проведення державної екологічної експертизи об'єктів, які фінансуються за рахунок її замовників чи державних капіталовкладень, виділяються в межах лімітів проектно-кошторисної

документації згідно з нормативами, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

2. Фінансування громадської екологічної експертизи

Фінансування громадської екологічної експертизи здійснюється за рахунок коштів об'єднань громадян, громадських природоохоронних та інших фондів, а також цільових добровільних грошових внесків громадян, підприємств, установ і організацій.

3. Фінансування інших екологічних експертиз

Замовники інших екологічних експертиз, особи, зацікавлені в проведенні додаткових експертиз, а також підприємства, установи та організації, що експлуатують екологічно небезпечні об'єкти, які негативно впливають на стан навколишнього природного середовища і здоров'я людей, проводять екологічні експертизи за свій рахунок згідно з договорами.

4. Правопорушення в галузі екологічної експертизи

Правопорушеннями в галузі екологічної експертизи є:

- 1) порушення встановленого законодавством порядку проведення екологічної експертизи;
- 2) надання свідомо неправдивих відомостей про екологічні наслідки діяльності об'єкта екологічної експертизи;
- 3) надання дозволів на спеціальне природокористування;
- 4) фінансування та реалізація проектів і програм чи діяльності, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища без позитивного висновку екологічної експертизи;
- 5) здійснення екологічної експертизи неправоздатними підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян та іншими формуваннями;
- 6) недотримання під час реалізації об'єкта експертизи вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки відповідно до висновку державної екологічної експертизи;
- 7) незаконне втручання будь-кого у проведення екологічної експертизи;

8) ухилення від надання на законну вимогу державних еколого-експертних органів і формувань необхідних відомостей і матеріалів;

9) підготовка свідомо неправдивого висновку державної екологічної експертизи.

Особи, винні в порушенні законодавства в галузі екологічної експертизи, притягаються відповідно до дисциплінарної, адміністративної, цивільної чи кримінальної відповідальності.

Законодавством України може бути встановлено відповідальність і за інші правопорушення в галузі екологічної експертизи.

5. Міжнародне співробітництво в галузі екологічної експертизи

Міжнародне співробітництво в галузі екологічної експертизи здійснюється відповідно до міжнародних договорів.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про охорону навколишнього природного середовища, то застосовуються правила міжнародного договору .

Міжнародні екологічні експертизи регламентуються міжнародними договорами.

Контрольні запитання

1. Як здійснюється фінансування державної екологічної експертизи?
2. Як здійснюється фінансування громадської екологічної експертизи?
3. Як здійснюється фінансування інших екологічних експертиз?
4. Охарактеризувати правопорушення в галузі екологічної експертизи.
5. Охарактеризувати міжнародне співробітництво в галузі екологічної експертизи.

Тема 8

Експертиза проектів будівництва

План

1. Загальна характеристика експертизи проектів будівництва.

2. Мета експертизи проектів будівництва.
3. Організаційно-економічні аспекти експертизи проектів будівництва.

1. Загальна характеристика експертизи проектів будівництва

Перед схваленням та затвердженням проектів будівництва у випадках, визначених статтею 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», проводиться їх експертиза.

Експертиза проектів будівництва проводиться у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку експертними організаціями незалежно від форми власності, які відповідають критеріям, визначеним центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування. При цьому до проведення експертизи залучаються (у тому числі на підставі цивільно-правових договорів) експерти з питань санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, які пройшли професійну атестацію, що проводилася із залученням представників відповідних центральних органів виконавчої влади, та отримали відповідний кваліфікаційний сертифікат. Порядок проведення професійної атестації таких експертів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Інформація про експертні організації, які відповідають критеріям, оприлюднюється Міністерством на його офіційному сайті.

2. Мета експертизи проектів будівництва

Метою проведення експертизи проектів будівництва є визначення якості проектних рішень шляхом виявлення відхилень від вимог до міцності, надійності та довговічності будинків і споруд, їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення, у тому числі до доступності осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення, санітарного і епідеміологічного благополуччя населення, охорони праці, екології, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, енергозбереження і енергоефективності, кошторисної частини проекту будівництва. Експертиза є завершальним етапом розроблення проектів будівництва.

3. Організаційно-економічні аспекти експертизи проектів будівництва

Експертиза проектів будівництва об'єктів IV і V категорій складності, що споруджуються за рахунок бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії, проводиться експертною організацією державної форми власності.

Експертна організація, яка проводить експертизу, визначається замовником будівництва.

Експертизу не може проводити розробник проекту будівництва.

Мінрегіон здійснює нормативно-методичне забезпечення проведення експертизи та визначає нормативи обчислення її вартості.

Не підлягають обов'язковій експертизі проекти будівництва об'єктів I–III категорій складності.

Обов'язковій експертизі підлягають проекти будівництва об'єктів, що:

1) належать до IV і V категорії складності, – щодо дотримання вимог до їх міцності, надійності, довговічності будинків і споруд, їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення, санітарного і епідеміологічного благополуччя населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки;

2) споруджуються на територіях із складними інженерно-геологічними та техногенними умовами, – щодо їх міцності, надійності та довговічності;

3) споруджуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії, якщо їх кошторисна вартість перевищує 300 тис. грн, – щодо кошторисної частини проекту будівництва.

За рішенням замовника будівництва може проводитися також експертиза інших проектів будівництва або окремих розділів проектної документації.

Замовником експертизи є:

1) замовник будівництва;

2) проектувальник, якщо це передбачено договором на виконання проектно-вишукувальних робіт.

Для проведення експертизи її замовник подає експертній організації проект будівництва, оформлений відповідно до вимог

державних стандартів, у паперовому (не більш як у трьох примірниках) та електронному вигляді.

Проведення експертизи здійснюється за договорами, укладеними між замовником експертизи та експертною організацією згідно із законодавством.

Строк проведення експертизи не повинен перевищувати:

1) залежно від технічної та технологічної складності об'єктів будівництва – 30 календарних днів;

2) для об'єктів, що становлять підвищену ядерну та радіаційну небезпеку, і тих, щодо яких проводиться оцінка їх впливу на навколишнє природне середовище – 90 календарних днів;

3) для об'єктів I–III категорії складності, що споруджуються на територіях із складними інженерно-геологічними та техногенними умовами – 15 календарних днів;

4) кошторисної частини проекту будівництва об'єктів I–III категорії складності – 15 календарних днів.

Експертна організація за результатами проведеної експертизи надсилає її замовникові письмовий звіт, який містить інформацію про:

1) дотримання вимог до міцності, надійності та довговічності будинків і споруд, їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення, у тому числі до доступності осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення, санітарного і епідеміологічного благополуччя населення, охорони праці, екології, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, енергозбереження і енергоефективності, кошторисної частини проекту будівництва;

2) допущення помилок, які можуть бути виправлені без коригування проекту будівництва, а також допущення помилок та недотримання зазначених вимог, що потребує коригування проекту будівництва.

Повторна експертиза проекту будівництва проводиться після його коригування, якщо це призвело до зміни проектних рішень, а також у разі, коли це пов'язано із зміною державних будівельних норм та вихідних даних щодо проектування.

Строк проведення повторної експертизи встановлюється договором, укладеним між замовником експертизи та експертною організацією, виходячи з обсягу змінених проектних рішень і не може перевищувати зазначений строк.

Замовник експертизи несе відповідальність згідно із законодавством за достовірність документів, поданих для проведення експертизи.

Експертна організація несе відповідальність згідно із законодавством за належну якість проведення експертизи.

Спори, що виникають під час проведення експертизи між її замовником та експертною організацією, розглядаються Мінрегіоном або у судовому порядку.

Контрольні запитання

1. Як проводиться експертиза проектів будівництва?
2. Яка мета експертизи проектів будівництва?
3. Які об'єкти підлягають обов'язковій екологічній експертизі?
4. Розкрити організаційно-економічні аспекти експертизи проектів будівництва.

Тема 9

Поняття «Оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС)»

План

1. Поняття, мета та основні положення в матеріалах ОВНС.
2. Основні завдання ОВНС.
3. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку.
4. Проектні матеріали, у складі яких документація по ОВНС не розробляється.
5. Врахування громадських інтересів.

1. Поняття та основні положення в матеріалах ОВНС

Оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС) діяльності, що планується, є обов'язковою частиною загальної екологічної експертизи. З другого боку, згідно із законодавством розділ ОВНС є обов'язковим елементом проектної документації на будівництво підприємств, споруд, будинків та інших об'єктів.

Поняття оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) введено в практику проектування і державної екологічної експертизи у 1989 р., яка має передувати прийняттю рішення про здійснення того чи іншого проекту. Така оцінка є обов'язковим елементом всіх стадій розробки проектних матеріалів на здійснення господарської та іншої

діяльності, яка може негативно впливати на стан природних ресурсів, здоров'я і умови життя населення.

Порядок виконання та підготовки матеріалів ОВНС встановлено Державними будівельними нормами ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд».

Оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС) – визначення масштабів і рівнів впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, заходів щодо запобігання або зменшення цих впливів, прийнятності проектних рішень з точки зору безпеки навколишнього середовища.

Метою ОВНС є визначення доцільності і прийнятності планованої діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, санітарних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки навколишнього середовища.

Матеріали ОВНС надаються у складі проектної документації уповноваженим державним органам для експертної оцінки і повинні всебічно характеризувати результати оцінки впливів на природне, соціальне, включаючи життєдіяльність населення, і техногенне середовище та обґрунтовувати допустимість планованої діяльності.

Матеріали ОВНС розробляються на підставі інженерно-екологічних, санітарно-гігієнічних, інженерно-технічних вишукувань і досліджень на базі сучасних методик і технічних засобів. Вихідними даними для виконання ОВНС є усі наявні фонові дані, що характеризують стан довкілля на досліджуваній території, дані моніторингу, результати інженерно-технічних і інших вишукувань минулих років, картографічні, геолого-гідрологічні матеріали та інша інформація.

При складанні акта вибору і проекту відведення земельної ділянки для розміщення об'єкта проектування, а також у випадках зменшення нормативної санітарно-захисної зони (СЗЗ) матеріали ОВНС подаються в обсязі, достатньому для обґрунтування висновків при погодженні місця розташування об'єкта органами державного нагляду, а також визначення обмежень під час використання ділянки.

За наявності впливів запланованої діяльності на території сусідніх держав, ОВНС виконують з урахуванням вимог Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, яка ратифікована Україною 19.03.1999 р.

2. Основні завдання ОВНС

Основними завданнями ОВНС є:

- загальна характеристика існуючого стану території району і майданчика (траси) будівництва або їх варіантів, де планується здійснити плановану діяльність;

- розгляд і оцінка екологічних, соціальних і техногенних факторів, санітарно-епідемічної ситуації конкурентно-можливих альтернатив (у тому числі технологічних і територіальних) планованої діяльності та обґрунтування переваг обраної альтернативи та варіанта розміщення;

- визначення переліку можливих екологічно небезпечних впливів і зон впливів планованої діяльності на навколишнє середовище за варіантами розміщення (якщо рекомендується подальший розгляд декількох);

- визначення масштабів та рівнів впливів планованої діяльності на навколишнє середовище;

- прогноз змін стану навколишнього середовища відповідно до переліку впливів;

- визначення комплексу заходів щодо попередження або обмеження небезпечних впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, необхідних для дотримання вимог природоохоронного та санітарного законодавств і інших законодавчих та нормативних документів, які стосуються безпеки навколишнього середовища;

- визначення прийнятності очікуваних залишкових впливів на навколишнє середовище, що можуть бути за умови реалізації всіх передбачених заходів;

- складання Заяви про екологічні наслідки планованої діяльності.

3. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Для видів діяльності й об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку і наведених нижче (дод. Д), розроблення матеріалів ОВНС виконується в повному обсязі.

Для інших видів діяльності та об'єктів, матеріали ОВНС розробляються у скороченому обсязі, який визначається замовником і генпроектувальником у кожному конкретному випадку при складанні Заяви про наміри, за узгодженням з місцевими органами Мінприроди та Державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України.

Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку

(відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 р. № 554 зі змінами від 14.02.2001 р. NQ 142)

1. Атомна енергетика і промисловість (у тому числі видобуток і збагачення руди, виготовлення тепловиділяючих елементів для атомних електростанцій, регенерація відпрацьованого ядерного палива чи збереження, утилізація радіоактивних відходів).
2. Біохімічне, біотехнічне і фармацевтичне виробництво.
3. Збір, обробка, зберігання, поховання, знешкодження і утилізація всіх видів промислових і побутових відходів.
4. Видобування нафти, нафтохімія і нафтопереробка (включаючи всі види продуктопроводів), нафтобази, автозаправні станції.
5. Видобування і переробка природного газу, будівництво газосховищ.
6. Хімічна промисловість (включаючи виробництво засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, мінеральних добрив), текстильне виробництво (з фарбуванням тканин і обробкою їх іншими хімічними засобами).
7. Металургія (чорна і кольорова).
8. Вугільна, гірничодобувна промисловість, видобування і переробка торфу, сапропелю.
9. Виробництво, зберігання, утилізація і знищення боєприпасів усіх видів, вибухових речовин і ракетного палива.
10. Виробництво електроенергії і тепла на базі органічного палива.
11. Промисловість будівельних матеріалів (виробництво цементу, асфальтобетону, азбесту, скла).
12. Целюлозно-паперова промисловість.
13. Деревообробна промисловість (хімічна переробка деревини, виробництво деревостружкових і деревоволокнистих плит тощо, з використанням синтетичних смол, консервування деревини просочуванням).
14. Машинобудування і металообробка (з литтям із чавуну, сталі, кольорових металів і хімічною обробкою).
15. Будівництво гідроенергетичних, гідротехнічних споруд і меліоративних систем, включаючи хвостосховища і шламонакопичувачі.

16. Будівництво аеропортів, залізничних вузлів і вокзалів, автовокзалів, річкових і морських портів, залізничних і автомобільних магістралей, метрополітенів.

17. Тваринництво (тваринницькі комплекси продуктивністю понад 5000 голів і птахофабрики).

18. Виробництво харчових продуктів (м'ясокомбінати, молокозаводи, цукрозаводи, спиртозаводи).

19. Обробка продуктів і переробка відходів тваринного походження (переробка шкіри, виготовлення клею і технічного желатину, утилізаційні заводи).

20. Будівництво каналізаційних систем й очисних споруд.

21. Будівництво водозаборів поверхневих і підземних вод для централізованих систем водопостачання населених пунктів, водозабезпечення меліоративних систем, окремих промислових підприємств; будівництво водозаборів мінеральних вод.

22. Об'єкти, що викликають транскордонний вплив і обумовлені міжнародними конвенціями і директивами.

4. Проектні матеріали, у складі яких документація по ОВНС не розробляється

Матеріали ОВНС не розробляються у складі документації по таких об'єктах, заходах та в деяких інших випадках:

1. Об'єктах, що мають природоохоронне значення і проектуються окремо від промислових об'єктів:

1) усім типам каналізаційних очисних споруд для всіх видів стічних вод (господарсько-побутових, промислових, поверхневих, дренажних, шахтних та ін.);

2) системах каналізаційних колекторів і споруд на них для транспортування вказаних стічних вод;

3) системам водопостачання із замкненими циклами (із поверненням для цілей технічного водопостачання стічних вод після їх відповідної очистки й обробки), включаючи оборотні системи гідро-золовидалення і гідро-видалення різних шламів, оборотні системи промислового водопостачання, а також системи послідовного і повторного використання води;

4) усім видам газопилоочистки і уловлюючих установок й пристроїв;

5) контрольно-регулювальним пунктам по перевірці та зниженню токсичності викидів автотранспорту;

б) установкам і пристроям по деструкції викидів у повітряний басейн.

2. Цільовому здійсненню деяких, не пов'язаних із будівництвом (розширенням) підприємств, заходів природоохоронного характеру:

1) заходах із ліквідації (тампонажу) або переводу на краново-регулюємий режим роботи різних за призначенням свердловин;

2) заходах із ліквідації джерел і осередків забруднення і заходам по охороні підземних вод;

3) заходах із покращенню технічного стану і благоустрою водосховищ і природних водойм, проведенню робіт по розчистці і днопоглибленню русел рік, берегоукріпленню, залуженню прибережних смуг;

4) заходах із забезпеченню повторного використання скидних і дренажних вод (акумулюючи ємності, відстійники, споруди і пристрої для аерації води, біологічні канали і т. ін.);

5) заходах із боротьбі з водною і вітровою ерозією ґрунтів (протиерозійні гідротехнічні споруди, в тому числі ставки і водойми); протисельові, протизсувні, протиповиневі і протиобвальні споруди, терасування крутих схилів, створення захисних лісополос, рекультивація земель, зняття, збереження, використання родючого шару ґрунту;

б) заходам по організації і благоустрою земельних зон міст, курортів та ін.;

7) заходах із використанню мінеральних і термальних вод;

8) заходах із забезпеченню захисту родовищ корисних копалин (газових, нафтових, вугільних, торф'яних), від пожеж і інших несприятливих явищ.

3. Організації нових заповідних об'єктів усіх категорій.

4. Створенню об'єктів по штучному розведенню дичини і риби.

5. Будівництву (розширенню, реконструкції) жилих будинків, об'єктів соціально-культурного, медичного, спортивного, рекреаційно-оздоровчого, учбового, наукового, проектно-конструкторського призначення, об'єктів зв'язку усіх видів, у випадку прив'язки цих об'єктів до міських мереж інженерної інфраструктури (водопостачання, каналізація, теплопостачання і т.д.), відсутності у їх складі стаціонарних джерел викидів в атмосферу, очисних каналізаційних споруд, джерел утворення специфічних

відходів, складування і утилізація яких на діючих міських звалищах чи полігонах неможлива, а також при умові зайняття земельної ділянки площею не більше 1 гектара і відсутності потреби у зносі зелених насаджень.

5. Врахування громадських інтересів

Врахування громадських інтересів здійснюється відповідно до Закону України «Про планування і забудову території» та законодавчих документів (розглядатимуться у темі 10).

При цьому замовник запланованої діяльності забезпечує:

- 1) інформування в установленому порядку населення про проведення обговорення планованої діяльності;
- 2) громадське обговорення проекту (широта обговорення повинна визначатися масштабами очікуваних впливів);
- 3) надання проектних матеріалів представникам громадськості відповідно до Заяви про наміри (дод. В).

Матеріали врахування громадських інтересів повинні містити:

- 1) відомості про опублікування в засобах масової інформації Заяви про наміри і проведення громадських обговорень;
- 2) письмові та інші документи звернень громадян;
- 3) перелік матеріалів, представлених з боку замовника і виконавця ОВНС на розгляд місцевого населення та громадських організацій, перелік питань і зауважень громадян, обґрунтовані відповіді;
- 4) узагальнені рішення про врахувану частину громадських пропозицій та обґрунтування, що стосується неврахованої їх частини;
- 5) рішення громадської експертизи (якщо вона проводилась).

Коригування матеріалів ОВНС за результатами громадського обговорення здійснюється за рішенням замовника і генпроектувальника. Мотиви неврахування тих чи інших рішень, за необхідності, передаються заінтересованій громадськості.

Контрольні запитання

1. Розкрити сутність поняття, мету та основні положення в матеріалах ОВНС.
2. Які основні завдання ОВНС?
3. Які види діяльності та об'єкти становлять підвищену екологічну небезпеку?

4. Проектні матеріали, у складі яких документація по ОВНС не розробляється.
5. Як здійснюється врахування громадських інтересів?

Тема 10

Порядок і етапи виконання ОВНС. Юридичні аспекти розробки матеріалів ОВНС

План

1. Порядок підготовки і виконання матеріалів ОВНС.
2. Етапи проектування, будівництва і виконання ОВНС у схемі інвестиційного процесу.
3. Юридичні аспекти розробки матеріалів ОВНС.

1. Порядок підготовки і виконання матеріалів ОВНС

Порядок виконання та підготовки матеріалів ОВНС повинен відповідати загальній технологічній схемі інвестиційного процесу будівництва, наведеній у дод. Б:

- 1) замовник визначає виконавця ОВНС;
- 2) замовник і виконавець ОВНС складають, погоджують і публікують Заяву про наміри за формою, наведеною у дод. В, із зазначенням переліку очікуваних впливів планованої діяльності; проводять збір і систематизацію наявних матеріалів про стан навколишнього середовища, середовища життєдіяльності населення і господарської діяльності відповідно до переліку впливів; складають завдання на розроблення матеріалів ОВНС за формою, наведеною у дод. Г, з обґрунтуванням обсягів робіт залежно від небезпеки для навколишнього середовища планованої діяльності, її альтернативи (у тому числі відмови від зазначеної діяльності), варіантів розміщення і стану навколишнього середовища;
- 3) виконавець ОВНС виконує роботи відповідно до Завдання на розроблення матеріалів ОВНС і п.п.1.7-1.12 даних Норм і, за результатами цих робіт, готує разом із замовником Заяву про екологічні наслідки діяльності;
- 4) при виконанні ОВНС для видів діяльності й об'єктів, наведених у дод. Д, замовник або, за його дорученням, виконавець ОВНС через органи місцевої влади інформує населення про планову діяльність, визначає місце і порядок проведення громадських

слухань, відкритих засідань, збирає звернення громадян, здійснює розгляд та врахування зауважень і пропозицій;

5) замовник чи, за його дорученням, генпроектувальник подають матеріали ОВНС у складі проектної документації на узгодження і комплексну державну експертизу відповідно до чинного законодавства.

Виконання ОВНС та підготовка її матеріалів, а також виконання окремих розділів на засадах субпідряду, доручається організаціям, які мають відповідну ліцензію. Вартість робіт з ОВНС проводиться у зведеному кошторисі окремим рядком.

2. Етапи проектування, будівництва і виконання ОВНС у схемі інвестиційного процесу

Як можна бачити у дод. Б і наведеної нижче схеми, після прийняття інвестором рішення про будівництво об'єкта, робота складається з ряду стадій:

- передінвестиційні дослідження;
- проектування;
- будівництво;
- експлуатація.

Кожна з цих стадій має відповідні етапи як в частині передпроектних досліджень, проектування, будівництва і освоєння проектної потужності, так і в частині виконання ОВНС. І хоч схема є довідковою, зміст етапів і стадій повинен бути узгодженим. Виконання ОВНС у технологічній схемі інвестиційного процесу будівництва наведено у табл.1.

Таблиця 1

Виконання ОВНС у технологічній схемі інвестиційного процесу будівництва

Етап	Зміст етапу проектування і будівництва	Зміст етапу ОВНС
1	2	3
Прийняття інвестором рішення про будівництво		
Передінвестиційні дослідження		
1	Підготовка вихідних даних щодо об'єкта, наміченого до будівництва; визначення виробничої програми, інвестиційних намірів, потреб у сировині, енергоресурсах, кадрах тощо; передпроектні розроблення.	Складання Заяви про наміри (дод. В). Попередня оцінка впливу об'єкта проектування на навколишнє середовище.

Продовження таблиці 1

1	2	3
2	Розроблення варіантів розміщення об'єкта з урахуванням стану навколишнього середовища й інженерної підготовки території.	Складання короткої ОВНС до матеріалів вибору і відведення земельної ділянки майданчика (траси) будівництва.
3	Складання і узгодження завдання на розроблення ТЕО інвестицій, ЕП (ескізного проекту).	Складання завдання на розроблення матеріалів ОВНС (дод. Г) у складі завдання на розроблення ТЕО інвестицій, ЕП.
4	Розроблення ТЕО інвестицій, ЕП в обсязі, встановленому нормативними документами.	Розроблення матеріалів ОВНС у складі ТЕО інвестицій, ЕП і проведення громадських слухань для об'єктів, наведених у Додатку Е. Складання Заяви про екологічні наслідки діяльності.
5	Узгодження і затвердження ТЕО інвестицій, ЕП.	Комплексна державна експертиза й узгодження матеріалів ОВНС у складі ТЕО інвестицій або ЕП. Передача Заяви про екологічні наслідки діяльності в місцеві органи влади.
Проектування		
6	Складання і узгодження завдання на розроблення проекту (робочого проекту).	Підготовка Завдання на розроблення матеріалів ОВНС у складі завдання на розроблення проекту (робочого проекту) з урахуванням змін проектних рішень проти прийнятих у ТЕО інвестицій, ЕП або змін у містобудівній ситуації.
7	Розроблення проекту (робочого проекту).	Виконання ОВНС у повному обсязі, якщо вона не проводилася на попередніх етапах, або уточнення ОВНС відповідно до складу проекту (робочого проекту).
8	Узгодження і затвердження проекту (робочого проекту).	Комплексна державна експертиза та узгодження матеріалів ОВНС відповідно до вимог чинного законодавства.
9	Розроблення робочої документації.	Уточнення матеріалів ОВНС при змінах технологій виробництва і проекту виконання будівельно-монтажних робіт тощо, представлення їх на узгодження та державну експертизу.
Будівництво		
10	Будівництво об'єкта.	Отримання дозволу на будівництво. Реалізація заходів згідно з матеріалами ОВНС.

1	2	3
Експлуатація		
11	Освоєння проектної потужності (післяпроектний аналіз).	Оцінка ефективності природоохоронних і захисних заходів згідно з матеріалами ОВНС, уточнення матеріалів ОВНС та проведення післяпроектного аналізу за необхідністю.

3. Юридичні аспекти розробки матеріалів ОВНС

Матеріали ОВНС повинні розроблятися відповідно до державного стандарту ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд».

Поряд з цим, при розробленні матеріалів ОВНС необхідно керуватися вимогами чинного законодавства, стандарту України ДСТУ ISO-14001-97, чинними державними будівельними, санітарними та протипожежними нормами, а також екологічними умовами й обмеженнями. Законами та кодексами України, міжнародними конвенціями та угодами, які ратифіковані Україною, щодо охорони навколишнього середовища наведені у дод. Б.

Поряд з цим, додаткові вимоги щодо складу матеріалів ОВНС об'єктів зі специфічними умовами будівництва, а також при ліквідації наслідків аварій і катастроф, консервації і ліквідації підприємств, будинків і споруд визначаються в окремих відомчих нормативних документах.

Норми ДБН А.2.2-1-2003 є обов'язковими для органів державного управління, контролю і експертизи, а також місцевого і регіонального самоврядування, підприємств, організацій і установ незалежно від форм власності і відомчої приналежності та фізичних осіб, котрі здійснюють свою діяльність в межах України.

Контрольні запитання

1. Який порядок підготовки і виконання матеріалів ОВНС?
2. Які етапи проектування, будівництва і виконання ОВНС у схемі інвестиційного процесу?
3. Розкрити юридичні аспекти розробки матеріалів ОВНС.

Тема 11 Складові ОВНС

План

1. Структура і склад розділу ОВНС.
2. Підстави для проведення ОВНС.
3. Звітні матеріали з ОВНС.
4. Загальна характеристика об'єкта проектування.
5. Фізико-географічні особливості району і майданчика (траси) розміщення об'єкта.

1. Структура і склад розділу ОВНС

Розділ ОВНС в проектній документації повинен містити такі підрозділи:

- 1) підстави для проведення ОВНС;
- 2) фізико-географічні особливості району і майданчика (траси) будівництва об'єкта проектування;
- 3) загальна характеристика об'єкта проектування;
- 4) оцінка впливів планової діяльності на навколишнє природне середовище;
- 5) оцінка впливів планової діяльності на навколишнє соціальне середовище;
- 6) оцінка впливів планової діяльності на навколишнє техногенне середовище;
- 7) комплексні заходи щодо забезпечення нормативного стану навколишнього середовища і його безпеки;
- 8) оцінка впливів на навколишнє середовище під час будівництва;
- 9) Заява про екологічні наслідки діяльності.

2. Підстави для проведення ОВНС

До складу документації цього підрозділу («Підстави для проведення ОВНС») включають такі матеріали:

- 1) відомості про документи, що є підставою для розроблення матеріалів ОВНС у складі інвестиційної програми чи проекту будівництва;
- 2) перелік джерел потенційного впливу планової діяльності на навколишнє середовище з урахуванням її альтернативних варіантів;

3) стислу характеристику видів впливів планової діяльності на навколишнє середовище та їх перелік, визначений у «Заяві про наміри» або на інших етапах виконання ОВНС;

4) перелік екологічних, санітарно-епідеміологічних, протипожежних і містобудівних обмежень;

5) дані щодо ставлення громадськості та інших зацікавлених сторін до планової діяльності і пов'язаних з нею проблем, що вимагають вирішення;

6) перелік використаних нормативно-правових документів;

7) опис методів прогнозування динаміки показників навколишнього середовища і обґрунтування розрахункових періодів прогнозу;

8) дані про структурні підрозділи виконавця та перелік субпідрядних організацій і фахівців, котрі виконували ОВНС (якщо не наводилися у Вступі);

9) перелік та стислий аналіз попередніх погоджень і експертиз, включаючи і громадську експертизу (якщо вона проводилась);

10) перелік джерел інформації, використаних при розробленні матеріалів ОВНС.

3. Звітні матеріали з ОВНС

Звітні матеріали з ОВНС повинні за своїм складом і змістом бути достатні для того, щоб характеризувати:

1) дотримання вимог нормативно-правових документів органів державної влади (Укази Президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України та місцевих органів виконавчої влади);

2) дотримання положень чинних природоохоронного, санітарного і містобудівного законодавств;

3) відповідність вимогам чинних нормативних документів (ДБН, ВБН, РБН, національних стандартів) у частині регламентації ними питань, пов'язаних з природоохоронними проблемами, використанням природних ресурсів, а також проблемами забезпечення безпечних умов життєдіяльності людини та експлуатаційної надійності техногенних об'єктів;

4) неперевикнення впливів на навколишнє середовище щодо показників, нормованих і лімітованих на момент проектування об'єкта (ГДК, ліміти та ін.);

5) виникнення у навколишньому середовищі небезпечних ендегенних і екзогенних геологічних процесів та інших явищ (забруднення, заростання водоймищ та ін.);

б) дотримання екологічних, санітарно-епідеміологічних, інженерно-технічних і місцевих функціонально-планувальних обмежень;

7) ефективність запропонованих ресурсозберігаючих, захисних, відновлювальних, компенсаційних і охоронних заходів.

На основі висновків остаточного звіту ОВНС замовник і виконавець ОВНС складають текст Заяви про екологічні наслідки планової діяльності і забезпечують її розповсюдження через засоби масової інформації.

Остаточний звіт ОВНС, з урахуванням громадських інтересів, у складі проектної документації подається замовником або генпроектувальником на узгодження і проходження державних експертиз.

4. Загальна характеристика об'єкта проектування

До складу документації цього підрозділу («Загальна характеристика об'єкта проектування») включаються такі матеріали:

1) загальна характеристика планової діяльності та її альтернативи;

2) відповідність планової діяльності містобудівній документації;

3) наявність позитивних екологічних, санітарно-епідеміологічних, соціальних і економічних аспектів реалізації планової діяльності.

Стисла характеристика планової діяльності повинна містити:

1) розгляд варіантів розміщення планової діяльності (у тому числі альтернативи відмови від діяльності), а також варіантів технологічних процесів, якщо вони передбачаються завданням на проектування;

2) дані про розміри будівельних майданчиків, площі зайнятих земельних угідь;

3) коротку характеристику виробництва, класи його небезпеки і продукції, що виробляється;

4) дані про сировинні, земельні, водні, енергетичні та інші використовувані ресурси;

5) опис технологічного процесу планової діяльності із зазначенням усіх чинників впливу на навколишнє середовище і технічних рішень, спрямованих на усунення чи зменшення шкідливих викидів, скидів, витоків, випромінювань у навколишнє середовище, у порівнянні з найкращими вітчизняними і закордонними аналогами;

6) опис інженерних мереж і комунікацій, схем збору, очищення і видалення шкідливих речовин;

7) проектні дані про розрахункові обсяги усіх видів газоподібних, рідких, твердих відходів виробництва і твердих побутових відходів, а також проектні рішення щодо екологічної та санітарної безпеки утилізації чи деструкції як на об'єкті, що проектується, так і при передачі їх на інші підприємства для подальшого використання та обробки;

8) оцінку можливості виникнення та розвитку аварійних ситуацій;

9) перелік і характеристику потенційних джерел впливу на навколишнє середовище;

10) перелік потенційних об'єктів впливів і можливі межі зони впливу на періоди будівництва та експлуатації об'єкта планової діяльності.

Джерела впливів на навколишнє середовище вказуються на генплані та ситуаційних схемах.

5. Фізико-географічні особливості району і майданчика (траси) розміщення об'єкта

Підрозділ має містити стислий опис фізико-географічних умов, рельєфу місцевості, дані про наявність об'єктів природно-заповідного фонду, узагальнену характеристику флори і фауни в обсязі, необхідному для екологічних, санітарно-епідеміологічних, соціальних і економічних оцінок на регіональному і місцевому рівнях, характеристику розподілу всіх негативних факторів у зоні впливів планової діяльності, а також відповідні картографічні матеріали, ситуаційні схеми та ін.

Контрольні запитання

1. Які підрозділи повинен містити розділ ОВНС в проектній документації?
2. Які матеріали включаються до підрозділу «Підстави для проведення ОВНС»?

3. Які вимоги до складу та змісту звітних матеріалів з ОВНС?
4. Які матеріали включають до складу підрозділу «Загальна характеристика об'єкта проектування»?
5. Що повинен містити підрозділ «Фізико-географічні особливості району і майданчика (траси) розміщення об'єкта»?

Тема 12

Оцінка впливів запланованої діяльності на навколишнє природне середовище

План

1. Загальні вимоги до оцінки впливів на навколишнє природне середовище.
2. Клімат і мікроклімат.
3. Повітряне середовище.
4. Геологічне середовище і ґрунти.
5. Водне середовище.
6. Рослинний і тваринний світ, заповідні об'єкти.

1. Загальні вимоги до оцінки впливів на навколишнє природне середовище

При оцінці впливів на навколишнє природне середовище виділяються такі компоненти:

- 1) клімат і мікроклімат;
- 2) повітряне середовище;
- 3) геологічне середовище;
- 4) водне середовище;
- 5) ґрунти;
- 6) рослинний і тваринний світ, заповідні об'єкти.

Розглядаються тільки такі компоненти та об'єкти навколишнього природного середовища, на які впливає планова діяльність, а також ті, сучасний стан яких не відповідає нормативному.

Серед чинників впливу на навколишнє середовище слід розглядати просторові, енергетичні, хімічні, фізичні та ін.

Додатково розглядаються впливи, пов'язані з надзвичайними ситуаціями такими, як природно-осередкові захворювання, геохімічні аномалії, стихійні лиха, аварії та ін.

Для кожного компонента навколишнього природного середовища, що розглядається, наводиться:

- 1) обґрунтування необхідності оцінки його характеристик;
- 2) перелік впливів, (включаючи опосередковані), які ранжуються за масштабом і значенням наслідків, та їх характеристика, що містить також якісні та кількісні параметри, ступінь небезпеки;
- 3) обґрунтування меж зон впливів планової діяльності, дані щодо розмірів санітарно-захистних зон та розривів;
- 4) характеристика ретроспективного, сучасного і прогнозного станів навколишнього середовища та їх оцінка за фоновими та нормативними показниками з урахуванням можливих аварійних ситуацій;
- 5) обґрунтування заходів щодо попередження та обмеження негативних впливів, оцінка їх ефективності та характеристика залишкових впливів;
- 6) аналіз обмежень будівництва об'єктів планової діяльності за умовами навколишнього природного середовища;
- 7) обсяг необхідної інженерної підготовки території.

Результати аналізу й оцінки змін стану компонентів природного середовища відображаються на картографічному матеріалі, ситуаційній схемі і генплані та у відповідних табличних матеріалах. Ці дані також є вихідними даними для подальших оцінок можливих змін стану техногенного середовища та життєдіяльності населення.

2. Клімат і мікроклімат

До складу матеріалів цього підрозділу включаються:

- 1) стисла характеристика кліматичної зони розміщення планової діяльності;
- 2) основні кількісні характеристики поточних і багаторічних кліматичних даних;
- 3) оцінка очікуваних змін мікроклімату у випадках активних і масштабних впливів планової діяльності (значне виділення інертних газів, теплоти, вологи та ін.);
- 4) оцінка впливу кліматичних умов, несприятливих для розсіювання забруднюючих речовин в атмосферному повітрі;
- 5) можливості виникнення мікрокліматичних умов, що сприяють розповсюдженню шкідливих видів фауни і флори;
- 6) особливості кліматичних умов, сприятливих для зростання інтенсивності впливів планової діяльності на навколишнє середовище.

За необхідності передбачаються заходи із запобігання негативним впливам планової діяльності на клімат та мікроклімат, а також пов'язаних з ними несприятливих змін у навколишньому середовищі.

3. Повітряне середовище

Підлягають аналізу впливи пріоритетних та специфічних забруднюючих речовин, що містяться у викидах об'єктів планової діяльності з урахуванням фонових концентрацій в межах зон впливу цих об'єктів.

До складу матеріалів підрозділу «Повітряне середовище» включаються:

1) характеристика джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферу, схема їх розміщення, розрахунки маси викидів з посиланням на використані методики;

2) результати розрахунків приземних концентрацій з посиланням на використані програмні засоби;

3) дані фонового забруднення атмосфери в районі розміщення проектного об'єкта (дані натуральних спостережень на стаціонарних постах та ін.);

4) оцінка рівня забруднення атмосферного повітря, що створюватиметься проектованим об'єктом, а також з урахуванням фонового рівня забруднення за гігієнічними нормативами (гранично допустимими концентраціями – ГДК, групами сумації, комплексними показниками та критеріями небезпеки);

5) прогностні, на розрахунковий період, фонові концентрації домішок без урахування впливу планової діяльності та прогностні на розрахунковий період рівні забруднення атмосферного повітря з урахуванням прогностного фону та впливу планової діяльності;

6) оцінка забруднення атмосферного повітря при несприятливих метеорологічних умовах (НМУ) і відповідні метео-екологічні обмеження величин максимальних разових викидів;

7) оцінка забруднення при можливих аварійних ситуаціях;

8) обґрунтування рівнів допустимих викидів і заходів щодо запобігання або зменшення утворення і виділення речовин, що забруднюють атмосферне повітря;

9) пропозиції щодо визначення розміру санітарно-захисної зони на підставі розрахунків забруднення атмосфери від об'єкта планової діяльності;

10) організація моніторингу стану атмосферного повітря, методи і засоби контролю.

Підлягають аналізу характеристики шуму від об'єкта планової діяльності:

- 1) дані натурних вимірів існуючого фонового рівня шуму (якщо вони мали місце);
- 2) розрахункові рівні шуму від об'єкта планової діяльності;
- 3) обґрунтування заходів щодо зменшення джерел шуму;
- 4) обґрунтування вимог до шумозахисних заходів.

Наводиться аналіз впливів теплових викидів, ультразвуку, електромагнітних та іонізуючих випромінювань і обґрунтовуються заходи щодо їхнього запобігання або зменшення.

4. Геологічне середовище і ґрунти

Геологічне середовище.

Наводиться загальна характеристика основних елементів геологічної, структурно-тектонічної будови, геоморфологічних особливостей та ландшафтів, аналіз існуючих і прогнозованих негативних ендегенних і екзогенних процесів і явищ природного і техногенного походження (тектонічних, сейсмічних, геодинамічних, зсувних, селевих, карстових, змін напруженого стану і властивостей масивів порід, деформації земної поверхні та ін.) з урахуванням впливів планової діяльності.

Обґрунтовуються заходи щодо запобігання або зменшення розвитку небезпечних геологічних процесів і явищ.

Ґрунти.

Підлягають аналізу впливи планової діяльності на ґрунти з урахуванням особливостей землекористування, наявності площ цінних сільськогосподарських угідь, хімічного, біологічного та радіоактивного забруднення, вібрації, виникнення небезпечних інженерно-геологічних процесів і явищ та інших чинників, які негативно впливають на стан ґрунтів.

При оцінці впливів планової діяльності на стан ґрунтів враховують генетичні види ґрунтів, характеристики їхнього гумусового складу, механічні і водно-фізичні властивості, ландшафтно-геохімічні бар'єри (накопичення і міграція речовин), родючість, ступінь розвитку процесів деградації ґрунтів та ін.

Обґрунтовують заходи щодо запобігання або зменшення негативних впливів на ґрунти і зниження їхньої родючості, з

рекультивації земель, які тимчасово вилучають з землекористування, відпрацьованих кар'єрів, інших порушених земель, а також із проведення робіт з поліпшення якості малопродуктивних земель.

5. Водне середовище

Підлягають аналізу порушення гідрологічних і гідрогеологічних параметрів водних об'єктів і територій у зонах впливів планової діяльності, впливи на поверхневі й підземні води пріоритетних та специфічних забруднюючих речовин, що надходять у водне середовище при скидках стічних вод і фільтраційних витоках.

Результати аналізу повинні відображати розподіл оцінюваних показників по акваторії і території, у контрольних створах, враховувати впливи, що підсумовуються, обґрунтовувати санітарні попуски, допустимі скидки й фільтраційні витоки.

У матеріалах, що характеризують поверхневі води, стисло наводяться загальні відомості про водні об'єкти, основні дані щодо їх водозбірних басейнів і господарського використання, наявність пунктів спостережень за їх станом.

При оцінці впливів планової діяльності на стан поверхневих вод і основних угруповань водних організмів розглядають:

- 1) морфометричні, гідродинамічні і водно-балансові параметри;
- 2) якість вод, включаючи фізичні, хімічні, санітарно-гігієнічні, токсикологічні, паразитологічні, радіоекологічні характеристики;
- 3) біологічні характеристики, включаючи видовий склад, чисельність, біомасу і біопродуктивність основних гідробіонтів, біоперешкоди їх існуванню та ін.

Окремо викладаються матеріали щодо якості води в місцях водокористування, відпочинку, спорту та ін.

Оцінка впливів на морське середовище (включаючи лимани, гирла рік) об'єктів морегосподарського комплексу виконується з урахуванням режиму діяльності у прибережній зоні, можливого руйнування берегів, утворення наносів, а також забезпечення інженерного захисту прибережних територій, будівництва інженерних споруд та ін.

Матеріали, що характеризують підземні води, включають загальні відомості про басейн підземних вод, потужності зони активного водообміну, розвитку горизонтів підземних вод, дані про їх господарське використання, перелік і опис пунктів гідрогеологічних спостережень, результати яких використані у матеріалах ОВНС.

Оцінка впливів планової діяльності на підземні води виконується для ґрунтових вод і водоносних горизонтів, що реально використовуються для питних, господарських, лікувальних та інших цілей. При оцінці впливів розглядають:

- 1) морфометричні, гідродинамічні, фільтраційні і водно-балансові параметри;
- 2) якість вод, включаючи фізичні, хімічні, санітарно-гігієнічні та інші характеристики згідно з чинним законодавством;
- 3) умови природної захищеності.

Окремо викладаються матеріали щодо якості води в місцях живлення водоносних горизонтів та водозабору.

Обґрунтовуються заходи щодо запобігання або зменшення надходження у водне середовище забруднюючих речовин, порушення гідродинамічного режиму, виснаження поверхневих і підземних водних ресурсів, погіршення стану вод і деградації угруповань водних організмів. Розрахункові варіанти повинні охоплювати найменш сприятливі періоди і можливі аварійні ситуації.

6. Рослинний і тваринний світ. Заповідні об'єкти

Рослинний і тваринний світ.

Наводиться коротка характеристика домінуючих екосистем, флори і фауни та ін.

Вихідні дані для характеристики стану і оцінки змін рослинного і тваринного світу формуються на основі фонових даних і матеріалів натурних досліджень.

Підлягають аналізу впливи на рослинний і тваринний світ тільки тих забруднюючих речовин, що надходять до навколишнього середовища в результаті планової діяльності.

Оцінюється опосередкований вплив на флору і фауну техногенних змін клімату і мікроклімату, водного режиму, ґрунтового покриву, фізичних і біологічних факторів.

Оцінюються зміни складу рослинних угруповань і фауни, видової різноманітності, популяцій домінуючих, цінних і охоронюваних видів, їх фізіологічного стану і продуктивності, стійкості до хвороб.

Обґрунтовуються заходи щодо запобігання виснаженню і деградації рослинних угруповань і фауни.

Заповідні об'єкти.

Враховується наявність у зонах впливів планової діяльності об'єктів природно-заповідного фонду і територій, перспективних для

заповідання (зарезервованих з цією метою), наземних, водних і повітряних шляхів міграції тварин.

Обґрунтовуються заходи, необхідні для забезпечення дотримання режиму заповідних територій.

Подається дендроплан озеленення території, що включає відомість про озеленення та баланс знесених і компенсаційних насаджень за чинними містобудівними нормами.

Контрольні запитання

1. Охарактеризувати загальні вимоги до оцінки впливів на навколишнє природне середовище.
2. Які матеріали включають до складу підрозділу «Клімат і мікроклімат»?
3. Які матеріали включають до складу підрозділу «Повітряне середовище»?
4. Які матеріали включають до складу підрозділу «Геологічне середовище і ґрунти»?
5. Які матеріали включають до складу підрозділу «Водне середовище»?
6. Які матеріали включають до складу підрозділу «Рослинний і тваринний світ, заповідні об'єкти»?

Тема 13

Оцінка впливів запланованої діяльності на соціальне і техногенне середовище та заходи по забезпеченню нормативного стану навколишнього середовища

План

1. Оцінка впливів запланованої діяльності на соціальне і техногенне середовище.
2. Оцінка впливів на навколишнє середовище при будівництві і вимоги до ОВНС у схемі інвестиційного процесу будівництва.
3. Комплексні заходи щодо забезпечення нормативного стану навколишнього середовища та його безпеки.

1. Оцінка впливів запланованої діяльності на соціальне і техногенне середовище

При оцінці впливів на соціальне середовище здійснюється така робота.

Наводиться коротка сучасна і прогнозна характеристики основних соціально-побутових умов проживання місцевого населення в зоні впливів планової діяльності.

Характеристика населення включає інформацію про його статеву-вікову структуру, зайнятість, міграцію, чисельність, захворюваність і потреби. При цьому визначається:

- характер та розміщення прилеглої до об'єкта проектування житлової та громадської забудови;
- наявність об'єктів соціально-побутового, спортивно-оздоровчого, курортного і рекреаційного призначення та ін.;
- інженерне облаштування забудови (водопостачання, каналізація, теплопостачання та ін.).

Оцінюються позитивні і негативні впливи планової діяльності на соціальні умови життєдіяльності та задоволення потреб місцевого населення, в тому числі його зайнятості.

Оцінюються впливи планової діяльності на зони рекреації та обґрунтовуються заходи щодо їх збереження і раціонального використання.

У випадках проектування особливо небезпечних промислових об'єктів, що можуть несприятливо впливати на навколишнє середовище (I та II класу небезпеки за санітарною класифікацією «Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів» ДСП № 173-96), здійснюється оцінка прогнозного впливу проектного об'єкта на стан здоров'я населення, яке мешкає на прилеглий території.

Обґрунтовуються заходи щодо запобігання погіршенню умов життєдіяльності місцевого населення та його здоров'я при реалізації проекту будівництва об'єкта, у тому числі розглядаються компенсаційні заходи.

А при оцінці впливів запланованої діяльності на техногенне середовище проводиться така робота.

Оцінюються впливи планової діяльності на промислові, житлово-цивільні об'єкти, пам'ятки архітектури, історії і культури (як об'єкти забудови), наземні і підземні споруди та інші елементи техногенного середовища, що знаходяться в зоні впливів планової діяльності. Обґрунтовуються заходи щодо забезпечення їх експлуатаційної надійності і збереженості.

Визначаються об'єкти навколишнього техногенного середовища, що можуть негативно впливати на проєктовану діяльність, види цих впливів, способи і засоби їх ліквідації.

2. Оцінка впливів на навколишнє середовище при будівництві і вимоги до ОВНС у схемі інвестиційного процесу будівництва

Оцінка впливів на навколишнє середовище при будівництві.

Виконується в складі матеріалів розділу Проєкту організації будівництва (ПОБ) і включає заходи щодо:

- 1) захисту повітряного середовища та боротьби з шумом і іншими негативними фізичними впливами;
- 2) охорони поверхневих і підземних вод;
- 3) охорони ґрунту;
- 4) охорони рослинного і тваринного світу, заповідних об'єктів;
- 5) охорони умов життєдіяльності людини;
- 6) охорони пам'яток історії і культури;
- 7) охорони оточуючих об'єктів техногенного середовища.

Виконується комплексний аналіз стану будівельного майданчика (траси) і встановлюються вимоги до:

- 1) розміщення під'їзних доріг та стоянок автотранспорту;
- 2) підйомно-транспортних механізмів, будівельного обладнання, електроприладів, інструментів та ін.;
- 3) інженерного облаштування побутових приміщень та складських об'єктів;
- 4) вивозу або утилізації будівельних відходів та рекультивації земель після завершення будівельної діяльності;
- 5) вибору оптимальних технологічних рішень, що знижують негативний вплив будівництва на навколишнє середовище до нормального рівня.

У матеріалах розподілу ПОБ відображають оцінку впливу об'єкта будівництва на природні об'єкти, на середовище життєдіяльності людини й оточуючі будівлі та споруди, а також намічені санітарні заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності населення, що проживає в зоні будівництва.

Вимоги до ОВНС у схемі інвестиційного процесу будівництва.

Основний обсяг робіт з ОВНС, як правило, виконується на стадії техніко-економічного обґрунтування інвестицій (ТЕО інвестицій) або

ескізного проекту (ЕП) і уточнюється у випадку зміни прийнятих рішень у проекті (робочому проекті), зокрема, при зміні технологічного процесу, потужності підприємства (об'єкта) а також виділенні нових пускових комплексів та ін. Відсутність змін у проекті (робочому проекті) у порівнянні з ТЕО інвестицій або ЕП засвідчується підписом замовника і головного інженера проекту.

На стадії Проект (робочий проект) підготовка матеріалів ОВНС у повному обсязі виконується тільки у тих випадках, коли ці матеріали не готувалися на попередніх стадіях.

Після вводу об'єкта проектування в експлуатацію та досягнення проектної потужності виконується, за необхідності, оцінка ефективності прийнятого комплексу охоронних і захисних заходів та коригування матеріалів ОВНС. У подальшому післяпроектний аналіз виконується з ініціативи адміністрації об'єкта експлуатації або органів державного нагляду.

3. Комплексні заходи щодо забезпечення нормативного стану навколишнього середовища та його безпеки

Підрозділ містить результати узагальнення заходів щодо забезпечення нормативного стану навколишнього середовища, а також дані щодо поводження з усіма відходами, що утворюються при здійсненні планової діяльності.

Наводиться перелік і стисла характеристика проектних рішень, комплекс яких включає:

1) ресурсозберігаючі заходи – збереження і раціональне використання земельних, водних, енергетичних, паливних ресурсів, повторне їх використання та ін.;

2) захисні заходи – влаштування захисних споруд (дренажі, екрани, завіси та ін.), включаючи технологічні заходи (використання екологічно чистих і безвідходних технологій, очищення, екологічно безпечне поводження з відходами та ін.), планувальні заходи (функціональне зонування, організація санітарно-захисних зон, озеленення та ін.), усунення наднормативних впливів;

3) відновлювальні заходи – технічна чи біологічна рекультивация, нормалізація стану окремих компонентів навколишнього середовища тощо;

4) компенсаційні заходи – компенсація незворотного збитку від планової діяльності шляхом проведення заходів щодо рівномірного

поліпшення стану природного, соціального і технічного середовища в іншому місці і/або в інший час, грошове відшкодування збитків;

5) охоронні заходи – моніторинг території зон впливів планової діяльності, система оповіщення населення.

Наводяться, за можливості, результати розрахунків визначення економічної ефективності здійснення природоохоронних заходів.

Оцінюються обмеження будівництва об'єктів планової діяльності за умовами навколишнього природного, соціального, техногенного середовища та обсяг інженерної підготовки території, необхідні для дотримання умов безпеки навколишнього середовища.

До матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище відходів виробництва планової діяльності відносяться:

1) проектні дані про обсяги усіх видів газоподібних, рідких і твердих відходів виробництва і твердих побутових відходів;

2) відомості про запроєктовані технологічні рішення щодо зменшення обсягів відходів, які утворюються;

3) відомості про заходи щодо утилізації відходів безпосередньо на підприємстві;

4) дані щодо поводження з відходами, які вивозяться за межі підприємства.

Виконується комплексна оцінка впливів планової діяльності на навколишнє середовище за умови реалізації комплексу заходів щодо забезпечення нормативного стану навколишнього середовища, з урахуванням попередніх оцінок, наведених у інших підрозділах.

Визначається ступінь екологічного ризику планової діяльності та впливу на умови життєдіяльності людини.

Оцінка ризику планової діяльності щодо природного, соціального і техногенного середовищ включає:

1) аналіз ризику кризових змін стану природних комплексів та умов життєдіяльності людини;

2) аналіз відомих аварій та їх періодичність за галузевою належністю об'єктів планової діяльності;

3) аналіз основних причин виникнення аварій;

4) аналіз умов виникнення та розвитку аварій, у тому числі визначення типових варіантів вірогідних аварій, оцінка кількості небезпечних речовин, які знаходяться в зоні аварії;

5) розрахунок вірогідних зон дії загрозливих факторів на здоров'я людини, тваринний та рослинний світ, оцінка ймовірної кількості потерпілих, оцінка можливих збитків;

б) опис технічних рішень із запобігання розвитку аварій та локалізації викидів небезпечних речовин, забезпечення пожежної та вибухобезпеки;

7) опис систем контролю і автоматичного регулювання, блокування, сигналізації й інших засобів запобігання аваріям.

Обґрунтовується оптимальність прийнятого комплексу проектних рішень, виходячи із вимог екологічного та санітарного законодавства і забезпечення експлуатаційної надійності об'єктів навколишнього техногенного середовища.

Наводиться перелік і характеристика залишкових впливів і обґрунтовується їх допустимість при будівництві і експлуатації об'єктів проектованої діяльності.

Якщо неможливо досягнути гігієнічних та екологічних нормативів якості навколишнього середовища на територіях з підвищеним рівнем його забруднення, то проектування об'єктів будівництва, що є джерелами додаткового забруднення, не дозволяється.

Контрольні запитання

1. Які відомості містить оцінка впливів запланованої діяльності на соціальне середовище?
2. Які відомості містить оцінка впливів запланованої діяльності на техногенне середовище?
3. Як здійснюється оцінка впливів на навколишнє середовище при будівництві?
4. Які вимоги до ОВНС у схемі інвестиційного процесу будівництва?
5. Які дані входять до підрозділу «Комплексні заходи щодо забезпечення нормативного стану навколишнього середовища та його безпеки»?

Тема 14

Заяви про наміри інвестиційного будівництва і його екологічні наслідки. Завдання на розроблення матеріалів ОВНС

План

1. Заява про наміри інвестиційного будівництва.
2. Заява про екологічні наслідки запланованої діяльності.
3. Завдання на розроблення матеріалів ОВНС.

1. Заява про наміри інвестиційного будівництва

Замовник і Виконавець ОВНС складають, погоджують і публікують «Заяву про наміри» за формою, яка наведена у дод. В.

У Заяві зазначаються:

- поштова та електронна адреса інвестора (замовника);
- місце розташування будівництва (варіанти);
- характеристика діяльності (об'єкта);
- соціально-економічна необхідність запланованої діяльності;
- потреба в ресурсах при будівництві і експлуатації (земельних сировинних, енергетичних, водних, трудових);
- транспортне забезпечення (при будівництві й експлуатації);
- екологічні та інші обмеження запланованої діяльності (за варіантами);
- необхідна еколого-інженерна підготовка і захист території (за варіантами);
- можливі впливи запланованої діяльності (при будівництві й експлуатації) на навколишнє середовище (клімат і мікроклімат, повітряне і водне середовище, ґрунт, рослинний і тваринний світ, заповідні об'єкти, соціальне і техногенне середовище);
- відходи виробництва і можливість їх повторного використання, утилізації, знешкодження або безпечного захоронення;
- обсяг виконання ОВНС;
- участь громадськості.
- «Заяву про наміри» підписують Замовник і Генпроектувальник.

2. Заява про екологічні наслідки запланованої діяльності

Заява про екологічні наслідки діяльності є юридичним документом щодо суті цих наслідків і гарантій виконання природоохоронних заходів із забезпечення безпеки навколишнього середовища на весь період здійснення планової діяльності, складається замовником і генпроектувальником або за їх дорученням виконавцем ОВНС і являє собою резюме матеріалів ОВНС, де повинні бути відображені:

- 1) дані про планову діяльність, мету, шляхи її здійснення;
- 2) суттєві фактори, що впливають чи можуть впливати на стан навколишнього природного середовища з урахуванням можливості виникнення надзвичайних екологічних ситуацій;

3) кількісні та якісні показники оцінки рівнів екологічного ризику та безпеки для життєдіяльності населення планової діяльності, а також заходи, що гарантують здійснення діяльності відповідно до екологічних стандартів і нормативів;

4) перелік залишкових впливів;

5) вжиті заходи щодо інформування громадськості про планову діяльність, мету і шляхи її здійснення;

6) зобов'язання замовника щодо здійснення проектних рішень відповідно до норм і правил охорони навколишнього середовища і вимог екологічної безпеки на всіх етапах будівництва та експлуатації об'єкта планової діяльності.

Заява про екологічні наслідки діяльності складається в стислій формі, містить тільки підсумкові результати ОВНС і необхідні коментарі.

Заява про екологічні наслідки діяльності підписується замовником і генеральним проектувальником, копії, у тому числі на магнітних носіях, подаються для подальшого контролю в місцеві органи влади.

3. Завдання на розроблення матеріалів ОВНС

Замовник і Виконавець ОВНС складають і погоджують «Завдання на розроблення матеріалів ОВНС» за формою, яка наведена у дод. Д.

У Завданні зазначаються:

- назва об'єкта;
- генеральний проектувальник;
- перелік співвиконавців;
- характер будівництва;
- місцезнаходження об'єкта;
- стадія проектування;
- перелік джерел впливів;
- перелік очікуваних негативних впливів;
- перелік компонентів навколишнього середовища, на яких оцінюються впливи;
- вимоги до обсягу та етапів проведення ОВНС;
- вимоги до участі громадськості;
- додаткові вимоги;
- порядок проведення і терміни підготовки матеріалів ОВНС.

Завдання підписують Замовник і Генпроектувальник (див. нижче).

Контрольні запитання

1. Що містить «Заява про наміри інвестиційного будівництва»?
2. Що відображено в «Заяві про екологічні наслідки запланованої діяльності»?
3. Що зазначається у «Завданні на розроблення матеріалів ОВНС»?

ТЕМИ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ (СЕМІНАРАХ)

Тема 1. Сутність екологічної експертизи в Україні.

1. Поняття екологічної експертизи.
2. Особливості нормативно-правового регулювання екологічної експертизи в Україні.
3. Мета, завдання та принципи екологічної експертизи.
4. Об'єкти та суб'єкти екологічної експертизи.
5. Історія становлення екологічної експертизи.

Тема 2. Види екологічної експертизи в Україні та загальні вимоги щодо її проведення.

1. Види екологічної експертизи.
2. Державна екологічна експертиза.
3. Об'єкти державної екологічної експертизи.
4. Спеціальні вимоги до документації на об'єкти державної екологічної експертизи.
5. Громадська екологічна експертиза.
6. Загальні вимоги щодо проведення екологічної експертизи.
7. Гласність екологічної експертизи.
8. Участь громадськості в процесі екологічної експертизи.

Тема 3. Державне регулювання та управління в галузі екологічної експертизи.

1. Органи управління в галузі екологічної експертизи.
2. Компетенція Кабінету Міністрів України в галузі екологічної експертизи.
3. Компетенція місцевих рад у галузі екологічної експертизи.
4. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі екологічної експертизи.

Тема 4. Статус експерта екологічної експертизи. Права та обов'язки замовників екологічної експертизи.

Права експерта державної екологічної експертизи. Обов'язки експерта екологічної експертизи. Гарантії незалежності експерта

екологічної експертизи. Права замовників екологічної експертизи.
Обов'язки замовників екологічної експертизи.

Тема 5. Порядок проведення екологічної експертизи.

1. Процедура проведення екологічної експертизи.
2. Умови і підстави проведення державної екологічної експертизи.
3. Заява про екологічні наслідки діяльності.
4. Вимоги до матеріалів оцінки впливу на навколишнє природне середовище.
5. Шляхи проведення державної екологічної експертизи.
6. Строки проведення державної екологічної експертизи.

Тема 6. Висновки екологічної експертизи.

1. Висновки державної екологічної експертизи.
2. Строк дії висновків державної екологічної експертизи.
3. Оголошення Заяви про проведення громадської екологічної експертизи.
4. Висновки громадської екологічної експертизи.
5. Зміст висновків екологічної експертизи.
6. Оскарження висновків державної екологічної експертизи.
7. Визнання висновків державної екологічної експертизи недійсними.
8. Оскарження рішень, прийнятих на підставі висновків державної екологічної експертизи.

Тема 7. Економічний механізм здійснення екологічної експертизи. Відповідальність за порушення законодавства про екологічну експертизу. Міжнародне співробітництво в галузі екологічної експертизи.

1. Фінансування державної екологічної експертизи.
2. Фінансування громадської екологічної експертизи.
3. Фінансування інших екологічних експертиз.
4. Правопорушення в галузі екологічної експертизи.
5. Міжнародне співробітництво в галузі екологічної експертизи.

Тема 8. Експертиза проектів будівництва. Поняття «Оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС)».

1. Загальна характеристика експертизи проектів будівництва.

2. Мета експертизи проектів будівництва.
3. Організаційно-економічні аспекти експертизи проектів будівництва.
4. Поняття, мета та основні положення в матеріалах ОВНС.
5. Основні завдання ОВНС. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку.
6. Проектні матеріали, у складі яких документація по ОВНС не розробляється.
7. Врахування громадських інтересів.

Тема 9. Порядок і етапи виконання ОВНС. Юридичні аспекти розробки матеріалів ОВНС. Складові ОВНС.

1. Порядок підготовки і виконання матеріалів ОВНС.
2. Етапи проектування, будівництва і виконання ОВНС у схемі інвестиційного процесу.
3. Юридичні аспекти розробки матеріалів ОВНС.
4. Структура і склад розділу ОВНС.
5. Підстави для проведення ОВНС.
6. Звітні матеріали з ОВНС.
7. Загальна характеристика об'єкта проектування.
8. Фізико-географічні особливості району і майданчика (траси) розміщення об'єкта.

Тема 10. Оцінка впливів запланованої діяльності на навколишнє природне, соціальне і техногенне середовища. Заходи по забезпеченню нормативного стану навколишнього середовища. Заяви про наміри інвестиційного будівництва і його екологічні наслідки. Завдання на розроблення матеріалів ОВНС.

1. Загальні вимоги до оцінки впливів на навколишнє природне середовище.
2. Клімат і мікроклімат.
3. Повітряне середовище.
4. Геологічне середовище і ґрунти.
5. Водне середовище.
6. Рослинний і тваринний світ, заповідні об'єкти.
7. Оцінка впливів запланованої діяльності на соціальне і техногенне середовище.
8. Оцінка впливів на навколишнє середовище при будівництві і вимоги до ОВНС у схемі інвестиційного процесу будівництва.

9. Комплексні заходи щодо забезпечення нормативного стану навколишнього середовища та його безпеки.

10. Заява про наміри інвестиційного будівництва.

11. Заява про екологічні наслідки запланованої діяльності.

12. Завдання на розроблення матеріалів ОВНС.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Відновлюваність ландшафту – здатність ландшафту повертатися до вихідного стану після зовнішнього впливу.

Вплив – внесення в навколишнє середовище чи вилучення з нього будь-якої матеріальної субстанції або інші дії, що викликають зміни його стану.

Вплив на навколишнє середовище – будь-які зміни в навколишньому середовищі, які повністю або частково може бути результатом запланованої господарської або іншої діяльності.

Вплив нормативний – вплив на навколишнє середовище, що здійснюється в припустимих межах і не викликає понаднормативних змін.

Географічна експертиза – науковий напрям, який спеціалізується на перевірці об'єктивності відображення закономірностей розвитку інтегральних систем типу «населення – господарство – природа», включно з питаннями раціонального використання просторових поєднань ресурсів та хорони навколишнього природного середовища у тих чи інших проектних рішеннях. Географічна експертиза – завершальна ланка в оцінці регіональних прогнозів, які відображають перспективи регіональної політики.

Геоекологічне обґрунтування проекту – етап проектування, в ході якого на основі експериментальних та прогнозних побудов доводиться, що несприятливі екологічні наслідки при реалізації проектів не перевищать існуючих екологічних норм або що проект відповідає екологічним вимогам, узаконеним в нормативних державних документах.

Геоекологічні принципи проектування – це вказівки та рекомендації, які орієнтують проектні організації на дії, покликані забезпечити найбільш раціональне використання природних ресурсів, оптимальне формування середовища і збереження середовища існування людини.

Джерела впливу – техногенні та природні об'єкти (або їх складові частини), процеси і явища, що впливають на навколишнє середовище.

Екологічна безпека – стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується можливість запобігання погіршенню екологічної обстановки та виникненню небезпеки для здоров'я людей.

Екологічна політика – система концепцій, принципів, підходів, пріоритетів і напрямів діяльності, що документально оформлена та офіційно задекларована (затверджена) і яка визначає ставлення суспільства, держави до навколишнім природним середовищем. Кожна система виробництва, господарювання повинна мати свою задекларовану екологічну політику, яка має узгоджуватись із національною екологічною політикою. Через екологічну політику підприємства, корпорації, держави демонструється схильність керівництва до екологічних пріоритетів.

Екологічне законодавство – система законодавчих і підзаконних актів України, які закріплюють екологічні права та обов'язки громадян, екологічні інтереси держави та юридичних осіб, механізми їх реалізації і захисту, регулюють відносини у галузі використання, відтворення і охорони природних ресурсів, визначають режими територій та об'єктів особливої охорони і забезпечують вимоги екологічної безпеки в Україні.

Екологічне нормування – це нормування будь-якого антропогенного впливу на навколишнє середовище. Нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища полягає у встановленні нормативів її якості, нормативів допустимого впливу на навколишнє середовище при здійсненні господарської та іншої діяльності, державних стандартів у галузі охорони навколишнього середовища. З метою запобігання негативного впливу на навколишнє природне середовище господарської діяльності встановлюються такі нормативи: гранично допустимі викиди (ГДВ) та скиди речовин (ГДС), гранично допустимі концентрації речовин (ГДК), нормативи утворення відходів виробництва та ліміти на їх розміщення; нормативи допустимих фізичних впливів (кількість тепла, рівні шумів, вібрації, іонізуюче випромінювання і та ін.).

Екологічне планування – розроблення науково обґрунтованих норм використання природних ресурсів або територій без порушення екологічної рівноваги. Для підприємства екологічне планування – це визначення можливих шляхів, етапів і обмежень досягнення цілей та реалізації екологічної політики і оцінювання засобів реалізації можливих варіантів у межах установлених норм природокористування.

Екологічне право – система правових норм, якими регулюються суспільні та господарські відносини раціонального використання та відтворення природних ресурсів і охорони навколишнього

середовища для задоволення потреб суспільства з урахуванням інтересів прийдешніх поколінь.

Екологічне проектування, а точніше екологічна складова проектування, у широкому значенні – прогноз та оцінка впливу на навколишнє природне середовище (ОВНС) будь-якого проекту господарської та іншої діяльності людини, яка потенційно може негативно вплинути на навколишнє середовище. Спектр об'єктів проектування надзвичайно широкий. Це – технології виробництва, нові матеріали, генеральні плани розвитку вільних економічних зон, проекти гідроелектростанцій, трас нафто- і газопроводів та ін.

Екологічне проектування у вузькому значенні терміну – процес обґрунтування та оцінки впливу на навколишнє природне середовище об'єктів, або спеціально призначених для зміни несприятливих властивостей середовища існування людини (природних та антропогенних ландшафтів), або об'єктів, які мають пряме природоохоронне значення. Прикладами перших виступають проекти полігонів захоронення твердих побутових та промислових відходів, устроїв збору осадів стічних вод та ін. Прикладами інших – проекти створення заповідників, національних парків, заказників.

Екологічне управління – система планомірних дій суспільства, держави, суб'єктів господарювання щодо охорони і відтворення навколишнього природного середовища, раціонального природокористування в інтересах екологічної безпеки суспільства, людини.

Екологічне управління – системна складова загальної системи управління, що має за мету здійснення екологічної політики й досягнення екологічних цілей і яка містить організаційну структуру, діяльність із планування, функціональні обов'язки, відповідальність, методології і методи, процедури та ресурси, а також професійно підготовлені кадри. Екологічне управління є процесом підготовки, прийняття й реалізації рішень, спрямованих на досягнення екологічних цілей із використанням різних спеціальних і загальносистемних, адміністративних і економічних методів та механізмів.

Екологічний підхід – застосування адекватних екологічних концепцій і методів у дослідженні різних природних та антропогенних угруповань; аналіз господарських рішень з точки зору їхньої відповідності завданням збереження навколишнього середовища. Екологічний підхід є методологічним напрямом у науці

та соціальної практиці, спрямованим на гармонізацію взаємодії суспільства і природи не тільки у процесі використання природних ресурсів, а й у розв'язанні проблем суспільного розвитку. Проникнення екологічного підходу у різні галузі знання і практики – одна з особливостей сучасної інтеграції природничих, технічних і суспільних наук.

Екологічний ризик – ймовірність виникнення несприятливих для людини і навколишнього природного середовища наслідків після здійснення господарської діяльності.

Екологічні аспекти – аспекти діяльності, продукції або послуг організації, які можуть мати сприятливий або негативний вплив на навколишнє середовище, здоров'я людини (скиди, викиди, забруднення, споживання, повторне використання матеріалу, шуми тощо).

Екологічні вимоги – науково обґрунтовані квоти щодо техногенного впливу на довкілля, дотримання яких гарантує безпечний рівень сумарного антропогенного навантаження на об'єкти навколишнього природного середовища. Екологічні вимоги диференціюють залежно від типу природокористування: вимоги законодавства щодо об'єктів навколишнього середовища; вимоги, викладені у будівельних нормах і правилах; вимоги державних стандартів у галузі охорони природи; вимоги санітарно-гігієнічних нормативів, які регламентують вміст токсичних речовин у повітрі, воді, ґрунті та продуктах харчування; вимоги норм впливу окремих галузей господарства на природні комплекси.

Екологічні критерії – ознаки, на основі яких здійснюються оцінювання, визначення і класифікація екологічних систем, процесів і явищ. Екологічні критерії можуть бути природоохоронними, антропоекологічними і господарськими.

Екологічні пріоритети – першочерговість здійснення напрямів, рішень, заходів екологічної політики, яка визначається значенням впливу на досягнення кінцевого екологічного результату, ефективність.

Екологічні програми – сукупність задокументованих і затверджених природоохоронних напрямків і заходів, що формуються згідно з визначеними пріоритетами для реалізації екологічної політики і досягнення цілей з необхідним ресурсним забезпеченням та економічним і організаційно-правовим механізмами реалізації.

Екологічні характеристики – кількісні результати функціонування системи екологічного управління, охорони навколишнього природного середовища, що пов'язані із здійснюваним контролем за екологічними показниками на основі екологічної політики.

Екологічні цілі – переважні екологічні наслідки, результати, які можуть бути досягнуті протягом визначеного періоду шляхом здійснення екологічної політики; бажані граничні значення(характеристики), яких сподіваються досягти.

Екологічно допустиме навантаження – гранично допустимий рівень антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, що не перевищує порогу стійкості ландшафту. Екологічно допустиме навантаження визначає максимально можливі обсяги втручання людини у перебіг природних процесів масоенергообміну на локальному, регіональному та глобальному рівнях, допустимі обсяги споживання і використання окремих видів природних ресурсів, обмежує можливі обсяги антропогенного забруднення навколишнього середовища.

Ескізний проект (ЕП) розробляється для принципового визначення вимог до містобудівних, архітектурних, художніх, екологічних та функціональних рішень об'єкта, підтвердження можливості створення об'єкта цивільного призначення.

Ландшафт антропогенний – ландшафт, змінений під впливом діяльності людини.

Ландшафт географічний – природний чи антропогенний (змінений під впливом діяльності людини) територіальний або екваторіальний комплекс, що являє собою генетично однорідну ділянку (сегмент) ландшафтної сфери з єдиним геологічним фундаментом, однотипним рельєфом, гідро кліматичним режимом, поєднанням ґрунтів і біоценозів і характерною для неї морфологічною структурою. Останню визначають особливостями взаємодії та взаємозв'язків між речовинними компонентами ландшафту і чинниками його утворення, просторового поєднання його морфологічних одиниць, їхньою динамікою та розвитком у часі.

Ландшафт рекреаційний – ландшафт, що формується з метою організації рекреаційної діяльності і під її впливом; один з видів антропогенного ландшафту. Особливістю ландшафту рекреаційного є складне поєднання процесів природної самоорганізації та керування ним з боку людини, наявність у його складі елементів соціальної

сфери. Залежно від рівня рекреаційної спеціалізації виділяють три основні групи рекреаційних ландшафтів: з високою інтенсивністю рекреації, де інших землекористувачів немає або вони мають другорядне значення, з середньою інтенсивністю рекреації і деякими екологічними та виробничими функціями; з незначною питомою вагою рекреації.

Ландшафт селитебний – вид антропогенного ландшафту, що являє собою заселену місцевість з концентрованою житловою забудовою, розміщенням і функціонуванням об'єктів обслуговуючої населення виробничої і соціальної інфраструктури. Ландшафт селитебний сучасних сільських поселень характеризується докорінно зміненним рослинним покривом, частково зміненним рельєфом, наявністю у структурі присадибного ландшафту сільськогосподарського. Ландшафт селитебний міст відзначається високою питомою вагою ландшафтно-техногенного комплексу, значною антропогенною перетвореністю рельєфу, великою щільністю забудови, переважанням багатопверхових споруд, асфальтового та кам'яного покриття площ, вулиць і тротуарів.

Ландшафт сільськогосподарський – природно-антропогенний територіальний комплекс, який створено на основі освоєння і постійного сільськогосподарського використання первинного природного або зміненого людиною ландшафту; вид антропогенного ландшафту.

Містобудівна документація – затверджені у встановленому порядку текстові та графічні матеріали, якими регулюється планування, забудова та інше використання територій.

Навколишнє природне середовище – сукупність природних чинників і об'єктів навколишнього середовища, що мають природне походження або розвиток.

Навколишнє середовище – сукупність природних, соціальних (включаючи середовище життєдіяльності людини) і техногенних умов існування людського суспільства.

Навколишнє соціальне середовище – сукупність соціально-побутових умов життєдіяльності населення, соціально-економічних відносин між людьми, групами людей, а також між ними і створюваними ними матеріальними і духовними цінностями.

Навколишнє техногенне середовище – штучно створена частина навколишнього середовища, що складається з технічних і природних елементів.

Норма (від лат. *norma* – керівний початок, правило, зразок) – установа міра, розмір чого-небудь.

Нормування – визначення, встановлення, запровадження норм у чому-небудь.

Об'єкт будівництва – окремих будинок або споруда (з усім устаткуванням, яке до них відноситься, інструментом і реманентом, галереями, естакадами, внутрішніми інженерними мережами водопостачання, каналізації, газопроводу, теплопроводу, електропостачання, радіофікації, підсобними і допоміжними надвірними будівлями, благоустроєм та іншими роботами і витратами), на будівництво, реконструкцію яких повинні бути складені окремо проект і кошторис.

Об'єкти впливу (реципієнти) – об'єкти і компоненти навколишнього середовища чи їх окремі елементи, на які здійснюється вплив планованої діяльності.

Оцінка впливу на навколишнє природне середовище – основна частина у складі проектною документації, яка складається з: а) прогнозу впливу запроєктованого об'єкта на природне середовище (сучасні ландшафти території та його компоненти); б) екологічної, економічної та соціальної оцінок можливих змін та наслідків. ОВНС включає в себе аналіз альтернатив проекту, тобто способів досягнення поставленої мети іншим шляхом, аж до повної відмови від неї. Головна мета ОВНС не оцінка як така, хоча дуже важливим є якість оцінки, а прийняття рішення директивними органами на основі цієї оцінки.

Оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС) – визначення масштабів і рівнів впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, заходів щодо запобігання або зменшення цих впливів, прийнятності проектних рішень з точки зору безпеки навколишнього середовища.

Оцінка екологічного ризику – оцінка на всіх рівнях (від локального до глобального) ймовірності виникнення негативних змін у навколишнім середовищі, викликаних антропогенним чи іншим впливом. Оцінка екологічного ризику включає: вивчення сценаріїв можливих аварій і їхніх наслідків для навколишнього середовища і населення; аналіз запобіжних заходів попередження й обмеження наслідків аварій; порядок розрахунку збитку, завданого діяльністю підприємства; деталізацію засобів зменшення цього збитку; оцінку впливу на середовище залишкового забруднення; систему

інформування наглядових організацій і громадян про можливу аварію.

Проект розробляється для визначення містобудівних, архітектурних, художніх, екологічних, технічних, технологічних, інженерних рішень об'єкта, кошторисної вартості будівництва і техніко-економічних показників.

Проектні роботи – роботи, пов'язані зі створенням проектної документації для будівництва.

Проектна документація – затверджені у встановленому порядку текстові та графічні матеріали, якими визначаються містобудівні, об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, технічні, технологічні рішення, а також кошториси об'єктів будівництва. Складові частини проектної документації: ескізний проект (ЕП), техніко-економічне обґрунтування (ТЕО), техніко-економічний розрахунок (ТЕР), проект (П), робочий проект (РП), робоча документація (Р).

Проектування – процес створення проекту: прототипу, прообразу, моделі передбачуваного або можливого об'єкта, матеріалу, схеми охорони природи і т.д. Різноманіття видів господарської та іншої діяльності людини породжує різноманіття видів проектування. Традиційні види проектування – архітектурно-будівельне, машинобудівне, гідротехнічне, природоохоронне.

Ризик – ступінь імовірності певного негативного впливу на навколишнє середовище, який може відбутись в певний час або за певних обставин від планованої діяльності.

Робочий проект (РП) розробляється для визначення конкретних містобудівних, архітектурних, художніх, екологічних, технічних, технологічних, інженерних рішень об'єкта, кошторисної вартості будівництва, техніко-економічних показників і виконання будівельно-монтажних робіт. РП застосовується для технічно нескладних об'єктів, а також об'єктів з використанням проектів масового застосування.

Середовище життєдіяльності людини – навколишнє середовище території населених пунктів, курортних та рекреаційних зон, водні об'єкти, призначені для господарсько-питного та рекреаційного використання, землі сільськогосподарських угідь.

Стандарти екологічного управління – загальноприйняті і відповідним чином затверджені документи із застосування ефективних типових процесів і процедур екологічного управління

(збереження, відтворення і раціонального використання природних ресурсів).

Стан нормативний – стан території (акваторії), за якого кількісні і якісні характеристики компонентів навколишнього середовища відповідають існуючим нормам і вимогам.

Стан прогнозований – прогнозна оцінка стану навколишнього середовища на розрахунковий період із урахуванням змін інфраструктури території та реалізації планованої діяльності.

Стійкість ландшафту – здатність ландшафту підтримувати значення структурних та функціональних характеристик у межах, що не перевищують критичних величин, у межах норми стану при зовнішніх впливах.

Техніко-економічне обґрунтування (ТЕО) розробляється для об'єктів виробничого призначення, які потребують детального обґрунтування відповідних рішень та визначення варіантів і доцільності будівництва об'єкта. Техніко-економічний розрахунок (ТЕР) застосовується для технічно нескладних об'єктів виробничого призначення. ТЕО (ТЕР) обґрунтовує потужність виробництва, номенклатуру та якість продукції, якщо вони не задані директивно, кооперацію виробництва, забезпечення сировиною, матеріалами, напівфабрикатами, паливом, електро- та теплоенергією, водою і трудовими ресурсами, включаючи вибір конкретної ділянки для будівництва, розрахункову вартість будівництва та основні техніко-економічні показники. При підготовці ТЕО (ТЕР) повинна здійснюватись всебічна оцінка впливів планованої діяльності на стан навколишнього середовища (ОВНС); рекомендовані рішення ТЕО (ТЕР) повинні обґрунтовуватися результатами ОВНС; матеріали ОВНС, оформлені у вигляді спеціальної частини (розділу) документації, є обов'язковою частиною ТЕО (ТЕР).

Фон прогнозований – прогнозна оцінка стану навколишнього середовища на розрахунковий період із врахуванням змін інфраструктури території, але без урахування планованої діяльності.

ДОДАТКИ

Додаток А

Закони та кодекси України, міжнародні конвенції та угоди, які ратифіковані Україною, щодо охорони навколишнього середовища

Природне середовище

Закони України:

Про охорону навколишнього середовища (від 25.06.1991 р. № 1264).

Про охорону атмосферного повітря (від 16.10.1992 р. № 2707).

Про охорону земель (від 19.06.2003 р. № 0962).

Про природно-заповідний фонд України (від 16.06.1992 р. № 2456).

Про рослинний світ (від 09.04.1999 р. № 0591).

Про тваринний світ (від 13.12.2001 р. № 2894).

Про екологічну експертизу (від 09.02.1995 р. № 0045).

Про захист рослин (від 14.10.1998 р. № 0108).

Про зону надзвичайної екологічної ситуації (від 13.07.2000 р. № 1908).

Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки (від 21.09.2000 р. № 1989).

Кодекси України:

Господарський кодекс України (від 16.01.2003 р. № 436-IV).

Земельний кодекс України (від 25.10.2001 р. № 2768-14).

Водний кодекс України (від 06.06.1995 р. № 213/95).

Повітряний кодекс України (від 04.05.1993 р. № 3167-12).

Кодекс України про надра (від 27.07.1994 р. № 132/94).

Лісовий кодекс України (від 21.01.1994 р. № 3852-12).

Міжнародні конвенції та угоди:

Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (від 29.10.1996 р. № 436/96).

Конвенція про біологічне різноманіття (від 29.11.1994 р. № 257/94).

Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів (від 29.10.1996 р. № 437/96).

Конвенція про приєднання озер (від 01.07.1999 р. № 801-14).

Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (від 29.10.1996 р. № 435/96).

Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття (від 12.09.2002 р. № 152-IV).

Соціальне середовище

Закони України:

Основи законодавства України про охорону здоров'я (від 19.11.1992 р. № 2801).

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення (від 24.02.1994 р. № 4004).

Про місцеве самоврядування в Україні (від 21.05.1997 р. № 280/97).

Про об'єднання громадян (від 16.06.1992 р. № 2460-12).

Про власність (від 07.02.1991 р. № 0697).
Про підприємництво (від 07.02.1991 р. № 0698).
Про звернення громадян (від 02.10.1996 р. № 393/96).
Про інформацію (від 02.10.1992 р. № 2657).
Про державну таємницю (від 21.01.1994 р. № 3855-12).

Міжнародні конвенції та угоди:

Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (від 06.07.1999 р. № 832-12).

Техногенне середовище

Закони України:

Про основи містобудування (від 16.11.1992 р. № 2780).
Про землеустрій (від 22.05.2003 р. № 0858).
Про використання земель оборони (від 27.11.2003 р. № 1345).
Про меліорацію земель (від 14.01.2000 р. № 1389).
Про пестициди і агрохімікати (від 02.02.1995 р. № 0086).
Про відходи (від 05.03.1998 р. № 0187).
Про металобрухт (від 05.05.1999 р. № 0619-XIV).
Про об'єкти підвищеної небезпеки (від 18.01.2001 р. № 2245).
Про пожежну безпеку (від 17.12.1993 р. № 3745).
Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (від 08.06.2000 р. № 1809-III).
Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку (від 08.02.1995 р. № 0039).
Про поведження з радіоактивними відходами (від 30.06.1995 р. № 0255).
Про Загальнодержавну програму поведження з токсичними відходами (від 14.09.2000 р. № 1947).
Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції (від 14.01.2000 р. № 1393).
Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відходів (від 07.03.2002 р. № 3073).

Міжнародні конвенції та угоди:

Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення (від 16.10.1996 р. № 187).
Угода про співробітництво в галузі вивчення, розвідки і використання мінерально-сировинних ресурсів (від 16.01.1998 р. № 38/98).
Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (від 19.03.1999 р. № 534-14).
Конвенція про ядерну безпеку (від 17.12.1997 р. № 736/97).
Об'єднана конвенція про безпеку поведження з відпрацьованим паливом та про безпеку поведження з радіоактивними відходами (від 30.04.2000 р. № 1688-III).

Виконання ОВНС у схемі інвестиційного процесу будівництва

Етап	Зміст етапу проектування і будівництва	Зміст етапу ОВНС
1	2	3
Прийняття інвестором рішення про будівництво		
Передінвестиційні дослідження		
1	Підготовка вихідних даних щодо об'єкта, наміченого до будівництва; визначення виробничої програми, інвестиційних намірів, потреб у сировині, енергоресурсах і кадрах тощо; передпроектні розроблення.	Складання Заяви про наміри (дод. В). Попередня оцінка впливу об'єкта проектування на навколишнє середовище.
2	Розроблення варіантів розміщення об'єкта з урахуванням стану навколишнього середовища й інженерної підготовки території.	Складання короткої ОВНС до матеріалів вибору і відведення земельної ділянки майданчика (траси) будівництва.
3	Складання і узгодження завдання на розроблення ТЕО інвестицій, ЕП.	Складання завдання на розроблення матеріалів ОВНС (дод. Г) у складі завдання на розроблення ТЕО інвестицій, ЕП.
4	Розроблення ТЕО інвестицій, ЕП в обсязі, встановленому нормативними документами.	Розроблення матеріалів ОВНС у складі ТЕО інвестицій, ЕП і проведення громадських слухань для об'єктів, наведених у додатку Д. Складання Заяви про екологічні наслідки діяльності.
5	Узгодження і затвердження ТЕО інвестицій, ЕП.	Комплексна державна експертиза й узгодження матеріалів ОВНС у складі ТЕО інвестицій або ЕП. Передача Заяви про екологічні наслідки діяльності в місцеві органи влади.
Проектування		
6	Складання і узгодження завдання на розроблення проекту (робочого проекту).	Підготовка завдання на розроблення матеріалів ОВНС у складі завдання на розроблення проекту (робочого проекту) з урахуванням змін проектних рішень проти прийнятих у ТЕО інвестицій, ЕП або змін у містобудівній ситуації.
7	Розроблення проекту (робочого проекту).	Виконання ОВНС у повному обсязі, якщо вона не проводилася на попередніх етапах, або уточнення ОВНС відповідно до складу проекту (робочого проекту).
8	Узгодження і затвердження проекту (робочого проекту).	Комплексна державна експертиза та узгодження матеріалів ОВНС відповідно до вимог чинного законодавства.
9	Розроблення робочої документації.	Уточнення матеріалів ОВНС при змінах технології виробництва і проекту виконання будівельно-монтажних робіт тощо, представлення їх на узгодження та державну експертизу.

1	2	3
Будівництво		
10	Будівництво об'єкта.	Отримання дозволу на будівництво. Реалізація заходів згідно з матеріалами ОВНС.
Експлуатація		
11	Освоєння проектної потужності (післяпроектний аналіз).	Оцінка ефективності природоохоронних і захисних заходів згідно з матеріалами ОВНС, уточнення матеріалів ОВНС та проведення після проектного аналізу за необхідності.

ПОГОДЖЕНО*

М.П. _____

*(орган місцевого самоврядування, посада,
ініціали, прізвище керівника, дата)*

ЗАЯВА ПРО НАМІРИ

1. Інвестор (замовник) _____
Поштова і електронна адреси _____
2. Місце розташування майданчиків (трас) будівництва (варіанти) _____
3. Характеристика діяльності (об'єкта) _____
*(орієнтовно за об'єктами-аналогами, належність до об'єктів,
що становлять підвищену екологічну небезпеку, наявність транскордонного впливу)*
- Технічні і технологічні дані _____
(види та обсяги продукції, що виробляється, термін експлуатації)
4. Соціально-економічна необхідність планової діяльності _____
5. Потреба в ресурсах при будівництві і експлуатації:
земельних _____
(площа земель, що вилучаються в тимчасове і постійне користування, вид використання)
сировинних _____
(види, обсяги, місце розробки і видобутку, джерела одержання)
енергетичних (паливо, електроенергія, тепло) _____
(види, обсяги, джерела)
водних _____
(обсяги, необхідна якість, джерела водозабезпечення)
трудових _____
6. Транспортне забезпечення (при будівництві й експлуатації) _____
7. Екологічні та інші обмеження планової діяльності за варіантами _____
8. Необхідна еколого-інженерна підготовка і захист території за варіантами _____
9. Можливі впливи планової діяльності (при будівництві й експлуатації) на навколишнє середовище:
клімат і мікроклімат _____
повітряне середовище _____
водне середовище _____
грунт _____
рослинний, тваринний світ, заповідні об'єкти _____
навколишнє соціальне середовище (населення) _____
навколишнє техногенне середовище _____
10. Відходи виробництва і можливість їх повторного використання, утилізації, знешкодження або безпечного захоронення _____
11. Обсяг виконання ОВНС _____
12. Участь громадськості _____
(адреса, телефон і час ознайомлення з матеріалами проекту і ОВНС, подачі пропозицій)
- Замовник _____ Генпроектувальник _____

*Примітка. Для об'єктів, наведених у дод. Д, необхідне додаткове узгодження з органами державного екологічного та санітарного нагляду.

ПОГОЖЕНО

ЗАТВЕРДЖЕНО

М.П. _____
*(назва організації-виконавця, посада
 ініціали, прізвище керівника, дата)*

М.П. _____
*(назва організації-замовника, посада,
 ініціали, прізвище керівника, дата)*

ЗАВДАННЯ НА РОЗРОБЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ОВНС

Назва об'єкта _____

Генеральний проектувальник _____

Перелік співвиконавців _____

Характер будівництва _____

(нове будівництво, реконструкція, розширення, технічне переоснащення та ін.)

Місцезнаходження _____

*(адміністративне положення, межі території майданчика (траси)
 будівництва та їхніх варіантів)*

Стадія проектування _____

Перелік джерел впливів _____

Перелік очікуваних негативних впливів _____

Перелік компонентів навколишнього середовища, на яких оцінюються впливи _____

Вимоги до обсягу та етапів проведення ОВНС _____

Вимоги до участі громадськості _____

Додаткові вимоги* _____

Порядок проведення і терміни підготовки матеріалів ОВНС _____

До Завдання на розроблення матеріалів ОВНС додаються Заява про наміри, Генплан і Ситуаційна схема району розміщення планової діяльності.

Генпроектуювальник _____ Замовник _____

*Примітка. Для об'єктів, наведених у дод. Д, додатковою вимогою може бути складання Програми виконання ОВНС.

**Перелік видів діяльності та об'єктів,
що становлять підвищену екологічну небезпеку***
*(відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995р.
№ 554 зі змінами від 14.02.2001 р. NQ 142)*

1. Атомна енергетика і промисловість (у тому числі видобуток і збагачення руди, виготовлення тепловиділяючих елементів для атомних електростанцій, регенерація відпрацьованого ядерного палива чи збереження, утилізація радіоактивних відходів).
2. Біохімічне, біотехнічне і фармацевтичне виробництво.
3. Збір, обробка, зберігання, поховання, знешкодження і утилізація всіх видів промислових і побутових відходів.
4. Видобування нафти, нафтохімія і нафтопереробка (включаючи всі види продуктопроводів), нафтобази, автозаправні станції.
5. Видобування і переробка природного газу, будівництво газосховищ.
6. Хімічна промисловість (включаючи виробництво засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, мінеральних добрив), текстильне виробництво (з фарбуванням тканин і обробкою їх іншими хімічними засобами).
7. Металургія (чорна і кольорова).
8. Вугільна, гірничовидобувна промисловість, видобування і переробка торфу, сапропелю.
9. Виробництво, зберігання, утилізація і знищення боєприпасів усіх видів, вибухових речовин і ракетного палива.
10. Виробництво електроенергії і тепла на базі органічного палива.
11. Промисловість будівельних матеріалів (виробництво цементу, асфальтобетону, азбесту, скла).
12. Целюлозно-паперова промисловість.
13. Деревообробна промисловість (хімічна переробка деревини, виробництво деревностружкових і деревноволокнистих плит тощо з використанням синтетичних смол, консервування деревини просочуванням).
14. Машинобудування і металообробка (з литтям із чавуну, сталі, кольорових металів і хімічною обробкою).
15. Будівництво гідроенергетичних і гідротехнічних споруд і меліоративних систем, включаючи хвостосховища і шламонакопичувачі.
16. Будівництво аеропортів, залізничних вузлів і вокзалів, автовокзалів, річкових і морських портів, залізничних і автомобільних магістралей, метрополітенів.
17. Тваринництво (тваринницькі комплекси продуктивністю понад 5 000 голів і птахофабрики).
18. Виробництво харчових продуктів (м'ясокомбінати, молокозаводи, цукрозаводи, спиртозаводи).
19. Обробка продуктів і переробка відходів тваринного походження (переробка шкіри, виготовлення клею і технічного желатину, утильзаводи).
20. Будівництво каналізаційних систем і очисних споруд.
21. Будівництво водозаборів поверхневих і підземних вод для централізованих систем водопостачання населених пунктів, водозабезпечення меліоративних систем, окремих промислових підприємств; будівництво водозаборів мінеральних вод.
22. Об'єкти, що викликають транскордонний вплив і обумовлені міжнародними конвенціями і директивами.

---

* **Примітка.** А також крім зазначених Постановою Кабінету Міністрів України видів діяльності й об'єктів, всі виробництва і об'єкти I, II та III класу небезпеки за санітарною класифікацією підприємств, виробництв та споруд відповідно до «Державних санітарних правил об'єктів планування та забудови».

Оцінка ризику впливу планованої діяльності на здоров'я населення

Оцінка ризику впливу планованої діяльності на здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря проводиться за розрахунками ризику розвитку неканцерогенних і канцерогенних ефектів.

Ризик розвитку неканцерогенних ефектів визначається шляхом розрахунків індексу небезпеки (HQ) за формулою (1.1), оцінка якого здійснюється відповідно до табл. 1.1:

$$HI = \sum HQ_i \quad (1.1)$$

де HQ_i – коефіцієнти небезпеки для окремих речовин, які визначаються за формулою (1.2):

$$HQ_i = \frac{C_i}{R_f \cdot C_i} \quad (1.2)$$

де C_i – розрахункова середньорічна концентрація i -ої речовини на межі житлової забудови, мг/м³;

$R_f \cdot C_i$ – референтна (безпечна) концентрація i -ої речовини, мг/м³;

$HQ_i = 1$ – гранична величина прийнятого ризик¹).

Оцінка неканцерогенного ризику здійснюється відповідно до табл. 1.1.

Таблиця 1.1²

Критерії неканцерогенного ризику

Характеристика ризику	Коефіцієнт небезпеки (HQ)
Ризик шкідливих ефектів вкрай малий	Менший ніж 1
Гранична величина прийнятного ризику	1
Ймовірність розвитку шкідливих ефектів зростає пропорційно збільшенню HQ	Більший ніж 1

Ризик розвитку індивідуальних канцерогенних ефектів (ICR_i) від речовин, яким властива канцерогенна дія (за переліком³), розраховується за формулою (1.3):

¹ п. 4.4.1 Методичних рекомендацій МР 2.2.12-142-2007. Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря. Затв. наказом МОЗ України від 13.04.07 № 184. Київ, 2007. – 40 с.

² п. 4.4.1.1 Методичних рекомендацій МР 2.2.12-142-2007. Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря. Затв. наказом МОЗ України від 13.04.07 № 184. Київ, 2007. – 40 с.

³ Додаток до п. 4.3.2 Методичних рекомендацій МР 2.2.12-142-2007. Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря. Затв. наказом МОЗ України від 13.04.07 № 184. Київ, 2007. – 40 с.

$$ICR_i = C_i \cdot UR_i \quad (1.3)$$

де C_i – прийняте у формулі (1.2);

UR_i – одиничний канцерогенний ризик i -ої речовини, мг/м³.

Канцерогенний ризик за комбінованої дії декількох канцерогенних речовин, забруднюючих атмосферу (CR_a), визначається за формулою (1.4):

$$CR_a = \sum ICR_i \quad (1.4)$$

де ICR_i – канцерогенний ризик i -ої речовини.

Оцінка канцерогенних ризиків здійснюється відповідно до табл. 1.2.

Таблиця 1.2⁴

Класифікація рівнів канцерогенного ризику

Рівень ризику	Ризик протягом життя
Неприйнятний для професійних контингентів і населення	Більший ніж 10^{-3}
Прийнятний для професійних контингентів і неприйнятний для населення	10^{-3} – 10^{-4}
Умовно прийнятний	10^{-4} – 10^{-6}
Прийнятний	Менший ніж 10^{-6}

На основі отриманого значення ризику планованої діяльності для здоров'я людини приймається рішення про прийнятність такої діяльності.

⁴ п. 4.4.2.3 Методичних рекомендацій МР 2.2.12-142-2007. Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря. Затв. наказом МОЗ України від 13.04.07 № 184. Київ, 2007. – 40 с.

Оцінка соціального ризику впливу планованої діяльності

Соціальний ризик планованої діяльності визначається як ризик для групи людей, на яку може вплинути впровадження об'єкта господарської діяльності, з урахуванням особливостей природно-техногенної системи.

Оціночне значення соціального ризику (R_S) визначається за формулою (2.1):

$$R_S = CR_a \cdot V_u \cdot \frac{N}{T} \cdot (1 - N_p) \quad (2.1)$$

де R_S – соціальний ризик, чол./рік;

CR_a – канцерогенний ризик комбінованої дії декількох канцерогенних речовин, забруднюючих атмосферу, який визначається за дод. Ж, або приймається $CR_a = 1 \cdot 10^{-6}$, безрозмірний;

V_u – уразливість території від прояву забруднення атмосферного повітря, що визначається відношенням площі, віднесеної під об'єкт господарської діяльності, до площі об'єкта з санітарно-захисною зоною, частки одиниці;

N – чисельність населення, що визначається: а) за даними мікрорайону розміщення об'єкта, якщо такі є у населеному пункті; б) за даними усього населеного пункту, якщо немає мікрорайонів, або об'єкт має містоутворююче значення; в) за даними населених пунктів, що знаходяться в зоні впливу об'єкта проектування, якщо він розташований за їх межами, чол.;

T – середня тривалість життя (визначається для даного регіону або приймається 70 років), чол./рік;

N_p – коефіцієнт, що визначається за формулою (2.2) для будівництва нового об'єкта, та за формулою (2.3) для реконструкції об'єкта, за відсутності зміни кількості робочих місць $N_p = 0$.

$$N_p = \frac{\Delta N_p}{N} \quad (2.2)$$

$$N_p = \frac{\Delta N_p}{N_{rm}} \quad (2.3)$$

де ΔN_p – кількість додаткових робочих місць (при зменшенні зі знаком «мінус»);

N – прийняте у формулі (2.1);

N_{rm} – попередня кількість робочих місць.

Оцінка рівня соціального ризику планової діяльності здійснюється відповідно до табл. 2.1.

Класифікація рівнів соціального ризику

Рівень ризику	Ризик протягом життя
Неприйнятний для професійних контингентів і населення	Більший ніж 10^{-3}
Прийнятний для професійних контингентів і неприйнятний для населення	$10^{-3}-10^{-4}$
Умовно прийнятний	$10^{-4}-10^{-5}$
Прийнятний	Менший ніж 10^{-6}

На основі отриманого значення соціального ризику приймається рішення про прийнятність планованої діяльності.

Список використаних джерел

1. ДБН А.2.2-1-03. Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд. Основні положення проектування. – К. : Держкомбударх, 2004. – 20 с.
2. Директива 2000/76/ЄС Європейського парламенту та Ради «Щодо спалювання відходів» ЄС; Директива, Міжнародний документ від 04.12.2000 № 2000/76/ЄС : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_942/page
3. Дьяконов К. Н. Экологическое проектирование и экспертиза: Учебник / К. Н. Дьяконов, А. В. Дончева – М. : Аспект Пресс, 2002. – 384 с.
4. Екологічна експертиза : Право і практика / За ред. Андрейцева В. І., Пустовойта М. А. – К. : Урожай, 1992. – 208 с.
5. Екологічне право України. Академічний курс : Підручник/ Ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2005. – 848 с.
6. Лазор О. Я. Екологічна експертиза : теорія, методологія, практика : Монографія / О. Я. Лазор. – Львів : Ліга-Прес, 2002. – 364 с.
7. Екологічна експертиза : Навчальний посібник / Баглей О. В., Сорохан В. В. – Чернівці : Рута, 2007. – 128 с.
8. Закон України «Про екологічну експертизу» (зі змінами 2000, 2003, 2007, 2009, 2011, 2012 рр.) – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 8 – 54 с.
9. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI – Офіційна веб-сторінка : [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3038-17/>.
10. Збірник тестових завдань перевірки залишкових базових знань з нормативних дисциплін освітньо-професійної програми підготовки фахівця. – Одеса : 2011. – 265 с.
11. Коваленко Ю. Л. Конспект лекцій з дисципліни «Екологічна експертиза» (для студентів 4 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.040106 – Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування (фахове спрямування «Екологія та охорона навколишнього середовища», «Екологічна безпека»)) / Ю. Л. Коваленко; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 56 с.
12. Конвенция о доступе к информации, участии общественности в процессе принятия решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды. ООН. Экономический и Социальный Совет. Европейская экономическая комиссия. Орхус, – М. : НУМЦ, 1998. – 184 с.
13. Конвенция об оценке воздействия на окружающую среду в трансграничном контексте. Европейская экономическая комиссия. Финляндия. – М. : НУМЦ, 1998. – 184 с.

14. Макаренко Н. А. Екологічна експертиза технологій вирощування сільськогосподарських культур (методичні рекомендації) / За ред. д.с.-г.н. Н. А. Макаренко – К., 2008. – 81 с.
15. Нехорошков В. П. Екологічна експертиза матеріалів ОВНС (оцінки впливів на навколишнє середовище). Посібник до практичних занять / В. П. Нехорошков, Н. Д. Попова – ОДАХ, Одесса, 2011 р. – 46 с.
16. Основы эколога-географической экспертизы / Под ред. Н. Н. Дьяконова, Т. В. Звонковой. М. : Изд-во МГУ, 1992. – 240 с.
17. Петрина Н. В. Основы екологічних експертиз. Конспект лекцій у схемах і таблицях : Навчальний посібник / Н. В. Петрина – К. : ДП «КВКФ», 2014. – 84 с.
18. Посібник до розроблення матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (до ДБН А.2.2-1-2003) / І. Б. Абрамов, В. Г. Левчій, Я. О. Адаменко та ін. – Харків : Харківське державне відділення комплексних досліджень і оцінки впливу на навколишнє середовище інституту «УкрНДПНТВ» Держбуду України, 2002. – Ч. 1. – 156 с.; Ч. 2. – 220 с.
19. Смирнова В. Г. Екологічна експертиза : Теорія і практика : Навч. посібник / В. Г. Смирнова, Л. В. Костенюк – Чернівці : Рута, 2008. – 104 с.

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Навчально-методичне видання

Караїм Ольга Анатоліївна

ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Конспект лекцій

Друкується в авторській редакції

Формат 60x84 1/8. Обсяг 5,58 ум. друк. арк., 5,33 обл.-вид. арк.
Наклад 100 пр. Зам. 98. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Винниченка, 14, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.